

4

**İsim isim, fotoğraf fotoğraf: En az
1923 işçi hayatını kaybetti!**

18

Her popülizm faşizm midir?

Zeynep Gökçen Satık

21

Komonist Masası'ndaki Nâzım

Hikmet

Özlem Akarsu Çelik

26

H. Selim Açıan: 333 yıl 6 ay!

Doğan Emrah Zıraman

31

Oscar Wilde'ın ironisi!

Adnan Saraçoğlu

35

Toprak... Artık kokusu bile yok!

Emek Erez

40

Topraktaki adamın izleri

Süleyman Turna

Sayı: 46 | Şubat 2019

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Cennet Sepetci

Katkıda BulunanlarSüleyman Turna, Adnan Saraçoğlu,
Emek Erez, Soner Sert, Özlem Akarsu
Çelik, Doğan Emrah Zıraman, Zeynep
Gökçen Satık**Yönetim Yeri:**Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Türkiye'de isim isim, fotoğraf fotoğraf en az 1923 işçi hayatını kaybetti! İş cinayetlerinin, yaşanan ölümlerin sebebi, sermayenin daha ucuza kâr elde etme çabasıdır ve bunu o ülkenin ekonomik ve dolayısıyla siyasal sistemi ile birlikte yaparak gerçekleştirirler. Sistemle ortaktırlar, alışveriş halindedirler, kârı paylaşmak zorundadırlar! Bir kez daha, isim isim, fotoğraf fotoğraf en az 1923 işçi 'iş cinayetlerinde' hayatını kaybetti! Soner Sert, İş Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG) tarafından yayımlanan 2018 yılı iş cinayetleri raporunu inceledi. Gazeteci Tolga Şardan, şair Nâzım Hikmet'in izini devletin takip raporlarında sürdürdü ve ortaya "Komonist Masası'ndaki Nâzım Hikmet" kitabı çıktı. Nâzım'a ilk kez devletin belgelerinden bakan bu kitap gösteriyor ki, sadece Nâzım takip edilmemiş. Ailesi, eşi, çocuğu, arkadaşları, arkadaşlarının arkadaşları, hepsi devlet tarafından yakın takibe alınmış. Özlem Akarsu Çelik yazdı.

H. Selim Açı'nın "Bitmedi Daha..." başlıklı kitabı, bitmiş, tamamlanmış, köşeye çekilmiş bir hayattan arda kalanı içermeyeği gibi, hâlâ devam eden devrimci bir yaşamın 50 yıl içinde edindiği deneyimlerin en başta Türkiye Devrimci Hareketi'ne hediyesidir. Doğan Emrah Zıraman'ın kaleminden... Kabaca baktığımızda oldukça dünyevîdir Oscar Wilde, temel meselesi Tanrı değildir. İnsanlık hallerinin, insana yaraşmaz gördüğü çirkinliklerin ve varlığı birleştiren ilmeklerin peşindedir. Böyle olunca ahlâkî estetik süzgeçten geçiren ve sürekli güzeli anlatan masalların kırılğan süvarisi olma yazgısını da peşinen kabullenmiş olur. Yüz otuz yıl önce yayınlanan "Mutlu Prenses ve Diğer Masallar" kitabının insanlığın en güzel miraslarından biri olmasını planlamamıştır elbette, daha yazarlığa yeni başladığı yıllarda çocukları da gözeterek, gönlünden ve aklından kopan en nadide parçaları bilinir kılmıştır. Adnan Saraçoğlu Oscar Wilde'ı kaleme aldı.

Geçtiğimiz günlerde Kolektif Kitap tarafından, Orçun Türkay çevirisiyle basılan, Bruno Latour'un "Rota 'Politikada Yönmümüze Nasıl Bulacağız?'" adlı kitabı iklim sorunlarına, toprağın giderek yok oluşuna dikkat çekiyor. Latour'un polemikçi bir üslupla okura seslendiği metin, ekolojik siyaset, sosyalizm ve ekolojinin neden ortaklık kuramadığı, akılcılık, pozitivizm, modernleştirme, küreselleşme, yerelcilik, ilericilik, gericilik gibi kavramları tartışıp, sorunlu bulduğu yönlerini eleştirerek, bize politikada yeni bir yön bulmanın zaruretini hatırlatıyor. Emek Erez imzasıyla...

Süleyman Turna ve Zeynep Gökçen Satık bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldu.

Marifet iltifata tabidir. İyi okumalar!

Anıl Mert Özsoy

İsim isim, fotoğraf fotoğraf: En az 1923 işçi hayatını kaybetti!

İş cinayetlerinin, yaşanan ölümlerin sebebi, sermayenin daha ucuza kâr elde etme çabasıdır ve bunu o ülkenin ekonomik ve dolayısıyla siyasal sistemi ile birlikte yaparak gerçekleştirirler. Sistemle ortaklıklar, alışveriş halindedirler, kâr paylaşmak zorundadırlar!

2018 yılı iş cinayetleri raporu, İş Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG) tarafından yayımlandı. Bu yıl en az 1923 işçi yaşamını yitirdi. “En az” deniliyor çünkü kayıtsız çalışan, içlerinde göçmenlerin de olduğu daha çok işçinin öldüğü düşünülüyor. Geçen sene olduğu gibi bu sene de ağırlığı İstanbul çekiyor. Tam 226 kişi, bir sene içerisinde, insanlar evlerinde rahat rahat uyurken, vapurla karşıya geçip martılarla “story” atarken -görmesek de bakmasak da- yanı başımızda hayatını kaybetti. Varlıklarından bile haberdar olmadığımız, daha fiyakalı evlerde oturup, daha büyük alışveriş merkezlerine gidelim, diye...

Soner Sert

İkinci sırada Kocaeli bulunuyor: 81 işçi. Pek çok kişi tarafından sanayi bölgesi olarak nitelenip gurur vesilesi olan Kocaeli, belli ki fabrikalarında kömür değil, işçi kanı yakıyor. Manisa (70), Bursa (69), Antalya (68) ve İzmir (66) diye giden sıralama, öylesine tek düze akıyor ki, sebep olanlar için

bir gurur tablosu haline bürünüyor. Tam da çerçeveletip duvara asmalık! Her bir patronun masasında ya da tam karşısındaki duvara isim isim, sayı sayı, fotoğraf fotoğraf asılsa etkilenirler mi dersiniz? Ya da bakanlıkların bağlı birimlerinde... Yoksa gözlerini mi kapatırlar? Şu an olduğu gibi...

EN ÇOK ÖLÜM TRAFİK KAZALARINDA!

İSİG, ölümleri sebeplerine göre de ayırıyor: En çok trafik kazalarında işçi hayatını kaybediyor. Yoğun mesai saatlerinin, dolayısıyla kâr hırsının buna sebep olduğunu anlamak çok basit. Örneğin, çalışma saatlerinin ziyadesiyle fazla olduğu sinema ve televizyon sektöründe, başımdan geçen bir olayı anlatayım. Bir dizi setinde, o ekibin prodüksiyonunu yapanlar erken saatlerde kalkmak zorundadır. Tam karşılığı olmasa da, bu birimi daha çok “getir-götür işlerini” yapanlar olarak açıklayabiliriz. Şoförler de dâhil bu gruba... Diğer birimlerde çalışanlara nazaran daha az uyumakta, dinlemekte olan bu grubun özellikle şoförlerinin mesaisini şöyle anlatayım: Örneğin, sabah 7’de Kadıköy’den servisin kalkması gerekiyor. Şoför, Bağcılar’da oturuyorsa ki şoförler genelde servis alanlarından (merkezden) uzakta oturur, 5’te kalkıp geliyor. Ekibi sete götürüyor. O mekândaki çekim bittikten sonra, aynı servis şoförleri ekibi alıp çekimlerin yapılacağı yeni mekâna götürüyor, sonra da başka mekâna vs. Gece 1-2 gibi çekimler bitiyor, diyelim, bütün gün oradan oraya giden ve hiç uyumayan servis şoförü setin kurulu olduğu son mekândan ekibi araca alıyor. Akşam 9’dan sonra biten sette, şoför, en yakından başlayarak herkesi evine bırakmak zorundadır. Set Tuzla’daysa, Pendik, Kartal derken, sıra en son Kadıköy’dekine geliyor yani... Bu arada, herkesi bıraktıktan sonra, şoför yine Bağcılar’a gidecek. Eve varış saatini tahmin etmek güç değil. Bunun böyle birkaç gün, birkaç hafta, birkaç ay devam ettiğini düşünelim. Üstelik, “sanatsal” bir alanda üretim yapmadıkları için, ekibin geri kalanı tarafından da hakir görülen bu grup, yönetmen yapımının arabasıyla, görüntü yönetmeni kendi arabasıyla, yardımcı yönetmen ya da sanat yönetmeni taksiiyle gidip gelirken, nerdeyse bir tam gün ve uykusuz olarak çalışmak zorundadır. Dolayısıyla, bir set bitiş gününde -gecesinde demek daha doğru- yorgun gözlerinden uyku aktığını gördüğüm şoförün yanına oturmaya karar verdim. Yol ilerledikçe kafasının önüne düştüğünü şoförü, soru sorarak uyanık tutmaya çalıştım. Ekibi, evinin önüne kadar bırakmak zorunda olduğu için dar sokaklara girip çıkarken benim de gözlerim kapanmaya başladı ve sızdım. Huzursuz olmanın verdiği dürtüyle gözlerim

‘İSİG, ölümleri sebeplerine göre de ayırıyor: En çok trafik kazalarında işçi hayatını kaybediyor. Yoğun mesai saatlerinin, dolayısıyla kâr hırsının buna sebep olduğunu anlamak çok basit.’

'Sistem, 60'lı yaşlarına gelen SSK'dan emekli işçiyi rahat bırakmaz. Çocuğu okumak zorundadır, taksitle bir şeyler almıştır, kira ödemek zorundadır, aldığı emekli maaşı yetmez vs. Eğer bir kurumda çalıştıysa aldığı üç kuruş ikramiyeye ya da emekli maaşını teminat göstererek bankadan kredi çekip bir araç alır. Onun borcunu ödemesi ya da mevcut ihtiyaçlarını karşılaması için çalışmak zorundadır. Hem de çok çalışmak zorundadır.'

açılıp kapanırken karşı yönden gelen arabanın üzerine doğru ilerlediğimizi gördüm. Kafamı çevirdiğimde şoför uyuduğunu fark ettim. Dürtüp uyandırmaya çalıştığımda panikle frene bastı, direksiyonu kırdı vs. derken, araba durdu. Kaza yapmamıza ramak kalmıştı. Peki ikinci ve hatta üçüncü bir şoför alınamaz mı? Ne gerek var canım, bir şey yaptığı mı var sanki, getirip götürüyor işte adamcağız!

SİSTEM İŞÇİYİ RAHAT BIRAKMAZ!

İş cinayetlerinin, yaşanan ölümlerin sebebi, sermayenin daha ucuza kâr elde etme çabasıdır ve bunu o ülkenin ekonomik ve dolayısıyla siyasal sistemi ile birlikte yaparak gerçekleştirirler. Sistemle ortaktırlar, alışveriş halindedirler, kârı paylaşmak zorundadırlar! Sistem, 60'lı yaşlarına gelen SSK'dan emekli işçiyi rahat bırakmaz. Çocuğu okumak zorundadır, taksitle bir şeyler almıştır, kira ödemek zorundadır, aldığı emekli maaşı yetmez vs. Eğer bir kurumda çalıştıysa aldığı üç kuruş ikramiyeye ya da emekli maaşını teminat göstererek bankadan kredi çekip bir araç alır. Onun borcunu ödemesi ya da mevcut ihtiyaçlarını karşılaması için çalışmak zorundadır. Hem de çok çalışmak zorundadır. Ya da diyelim ki, o araçta sadece şoför olarak çalışmaktadır. Yine sonuç değişmez. Gidin sorun, kesinlikle borcu vardır, çocuğu okuyordur, emeklisi yetmiyordur ve hep içeridedir. 24 saat direksiyon sallayıp, ekmek parası kazanmaya çalışan şoför, kendi canını önemsemediğinden ya da aptal olduğundan değil, çalışmak zorunda olduğu için çalışıyordu. Emin olun, bir film setinde de en az parayı bu insanlar alıyorlar. Sebebini sorsanız, yaratıcı bir alanda çalışmıyorlar ki, diyerek geçirirler. Sistem, insanı kitler. Borç yaptırır, elini ayağını bağlar ancak yere düşüren tekmeyle burjuvazi atar. Bu böyledir.

İSİG'in yaptığı çalışmada iş kollarına göre ölüm oranlarında tarım ve orman işçileri %24 oranıyla, yani 457 işçi ölümü, en başta. İkinci sırada, %23, 438 işçiyle inşaat ve yol işçileri, üçüncü sırada %12 oranıyla, 233 işçi, taşımacılık işçileri, dördüncü sırada %6'yla, 118 işçi, ticaret ve büro işçileri vardır. 2018'de, sadece 17 yaşın altında, 67 işçi hayatını kaybetmiştir. Bu korkunç rakamlarını görünce, varlığından bile haberdar olmadığımız kaç kişi daha hayatını kaybetti, diye düşünmek korkunç bir olay.

Düşünce, meraktan bilgiye uzanan süreçte, insanı huzursuz eder. Ancak sonuç, bu huzursuzluğu daha arttırabilir. Bir veriyi, bilgiyi öğrendikten sonra artık onu bilmiyormuş gibi yapamazsınız. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, 2011 yılından itibaren, farklı sektörden bir araya gelen çalışanların örgütlediği bir yapı. İşçilerin yaşlandıklarında eceliyle ölebileceği, çalışma güvenliğini ve çalışma koşullarını sendikal mücadeleyle be-

raber yürütme düşüncesini, insanın onuruyla birlikte yaşayabileceği bir çalışma hayatını arzuluyorlar. “İşçi sağlığı ve güvenliği mücadelesi, işçi sınıfının kendi eseri olacaktır...” diyerek temel şiarını açıklayan yapı, bilgiyi sadece huzursuz etmesi için değil, yaşananların önüne geçmek, engellemek için de istiyor. Daha iyi bir çalışma hayatı, daha iyi bir dünya için temasta olmakta yarar var, derim.

İletişim adreslerini şöyle bırakıyorum: www.guvenlicalisma.org ve guvenlicalisma@gmail.com

Hayatını kaybeden 1923 işçiden 35'inin isimlerine ulaşılmadı. İşçileri saygıyla anıyoruz.

“Mevlüt Ayaz, Sait Tan, Songül Demirtaş, Reyhan Dündar, İsmet T., İbrahim Conkarlı, Ahmet Aydın, Rıza Polat, Sefa Ünaş, Kadir Balcı, İsmail Erdoğan, Mustafa Sönmez, Mehmet Ziya Üçüncü, Meryem Şahin, Kadir Özekim, Güven Akar, F.Ç., Şaban Erkan, Selim Cin, Mustafa Yılmaz, Bayram Erkişi, Ergün Keskin, Fikriye Gergin, Pakize Keçeci, Caner Bucak, Hatice Gökhan, Selami Orhan, Alihan Yürük, Mehmet Kalyoncu, Ramazan Taşan, Satılmış Gücük, Mehmet Yıldız, Güral Karadoğan, İsmail Müsellimli, Abdülkerim Rezzak, Tülin Sayar, Ebru Erdem Ersan, Alparslan Varol, Mehmet Ürek, Feride Melike Kürecili, Mustafa Y., Uygur Can Çetinkaya, Mehmet Güven, Sefa Dönmez, Gülseren Kartalçı, Erdal Karadeniz, Berahitdin Albayrak, Hasan Hüseyin Özkan, Şenay Özkan, Ferdi Yalçın, Adem Arslan, Emirhan Kara, Mehmet Yüksel, Metin T., Ferdi Bal, Turan Duran, Yiğit Öznemli, Sedat Ulu, Efehan Aslan, Osman Çelik, Şefik Can, Özkan Solak, Mehmet Berte, Mahsuni Sevimli, Yaşar Yılmaz, Cumali Yorulmaz, Mahmut Avras, Yalçın Gürbüz, Üzeyir Taşdemir, Ergün Tatlıdil, Halil Göçüm, Ali Fırat, Yakup Göller, Aslan Dinç, Orhan Çıkar, Ercan Kabal, Mehti Yaktı, Ahmet Açar, Ferdi Feragettin (Farrokittin Feizi), Mehmet Akın, Osman Aydemir, Muhammed A., Hidayet Akyüz, Cemal Nurlu, Güven Biter, Şeyhmus Omay, Sunay Şarmanlı, Durmuş Uluçay, Yavuz Kökten, Mehmet Özmen, Ahmet Taş, A.E., Metin Kiraz, Kadir Ünal, Adem Yaşar, Hulusi Böler, Mihaila Ionescu, Halil Kocabaş, Behçet Birkaç, Hasan Ürkmez, Mehmet Ali Boyacı, Tahsin Ertaş, Kübra Yılmaz, Bekir Gürgen, Haydar Varan, Servet Arslan, Hasan Uzun, Turan Kara, Altuğ Verdi, Ali Teke, Mehmet Yiğit, Nefise Dolapçı, Salih Kırdı, Eter Bahktadze, Beytullah (Beyti) Topçu, Emrah Akın, Seyit Talaşlı, D.G., Yaşar Kartal, Ümit İzgi, İsa Ş., Cemil Öztürk, Hüseyin Altınyurt, Faruk Durmuş, Ali Kaya, Erhan Odabaşı, Hüseyin Durmaz, Caner Taşdemir, Mehmet Cesur, Aziz Çino, Hamit Varol, Abdülsamet Bereket, Ali Fidan, İlhami Köroğlu, Fatma Ayar, Ahmet Kesnik, Gürsel K., Hayati Sarıcioğlu, Mehmet Toy, Durmuş Pala, Bayram Deniz,

Ahmet Sevinç, Salih Malkoç, Kadir Dolgun, Erdem Aksoy, Emine Ayşe Şenel, Devran Tunahan Köşçü, Hasan Koyuncu, Kağan Mirik, Ramazan Dede, Durmuş Nuhuz, Şahin Çetin, Elmas Kotan, Erol Şimşek, Satım Öcaloğlu, Osman Demirkol, Kenan Çavuş, Hasan Gençtürk, Uğur Göktaş, Metin Çelik, Ayhan Bolat, Anoop Singh Rawat, Mikail Şimşek, Abdullah Karacan, Umut Özdemir, Esra Yılmaz, Ronai Bozan, Muammer Kumral, Mümin Özgür, Ayçin ., Şeyma Kurultak, Zeynel Yiğit, Eşref Gölükçetin, M.N.B., Cevdet Can, Mehmet Erbaş, Serdal Muhdar, Emre Özkan, Nahide Cansu, Erdi Gürbüz, Sinan Yayar, Bekir İçigen, Aykut Güzel, Ali Gültekin, Mehmet Çiftçi, Metin Topoğlu, Ramazan Yaman, Yunus Duygu Kan, Esat Arı, Mehmet Siddık Canpolat, Bayram Kılıç, Öztürk Yılmaz, Necdet Atak, Servet Atak, Mehmet Ali Sürmeli, Resul Bebe, Oğuzhan Kılınç, Habil Şişman, Mehmet Koç, Özal Kızak, Mustafa Tutuş, Adem İşler, Zafer Arslan, Ali Aktay, Yıldöner Cin, Yaşar Tanyeri, Muhlis Çağlar, Mücahit Baş, Durhasan Kale, Şerif Yavuz, Semih Kaya, Seyithan Kaya, Mustafa Uzun, Selman Bingöl, Kasım Ak, Abdullah Aslan, İhsan Karabıyık, Mehmet Örün, Metin Kurt, Beytullah Arslan, Galip Çukur, H.U., M.Ç., M.U., Ahmet Ecer, Mehmet Ali Kızgın, Halil İbrahim Deniz, Ferdi Mutlu, Hakan Akdoğan, Musa Bora, Kadir Çaylıoğlu, Ahmet Keskin, Yasin Top, İlhan Albayrak, Hakan Sağlam, Hamdi Yılmaz, Merve Altun, Nevzat Erkoç, Kemal Uğur, Orhan Bulut, Mehmet Baylug, Abdulvahap Olam, Mürsel Çubukçu, Zeki Genç, Maşallah Kırmızıyıldız, Şeref Hamamcı, Halil Taşar, Ekrem Erbulut, Muhammed Ayhan, İsrafil Özhan, İsmail Hakkı Toptan, Emre Şakir Güngör, Adem Çakar, Nezir Acem, Sedef Şen, Fatih Çetiner, Enes Parlak, Gülfidan Temiz, Mustafa Bülent Can, Miraç Bekdaş, Ebenezer Mawoyeka, Buket Keleş, İmdat Berçin, Naciye Ataş, Rıdvan D., Güray Halat, Mehmet Altun, Ali Rıza Fidan, Ömer Durkut, Halil Yeloğlu, Recep Çeliker, Mecit Kuş, Erdoğan Duranoğlu, Zeynel Taş, Ozan Türkdoğan, Ali Can Aşkaroğlu, Sibel Çelik, Ayşe Şahinoğlu, Hasan Açı, Hüseyin Can, Dilek Can, Ferit Demir, Ammar Esad, Nazlı Çınar, Ömer Bolat, Ahmet Yavuz, Ali Uyanık, Nazlı Ünal, Ahmet Essed, Muzaffer Erdem, Kazım Ercan, Hikmet Tunç, Enver Durukan, Gül Kibar Duran, Arif Kırkan, Mustafa Karataşlı, Süleyman Polat, Dursun Deveci, Nuray Deveci, Dursun Karaçam, Hidayet Cerbez, İsmet Yılmaz, Muhammed Nebi Nasır, B.K., Maksut Güler, Habib Gülseren, Ferhat Önel, İbrahim Altındağ, Arif Demir, Celal Eroğlu, Necati Rençber, Emrah İnandı, Bekir Dem, Zühre Kurt, Mustafa Ali Yümlü, Adem Ergin, Remzi Karabulut, Erdoğan Özen, Mohammad Mohammadi, Mustafa Aslan, Rashit Khalaf, Erol Bektaşoğlu, İzzet Çal, Yusuf Sancar, Mahmut Güngör,

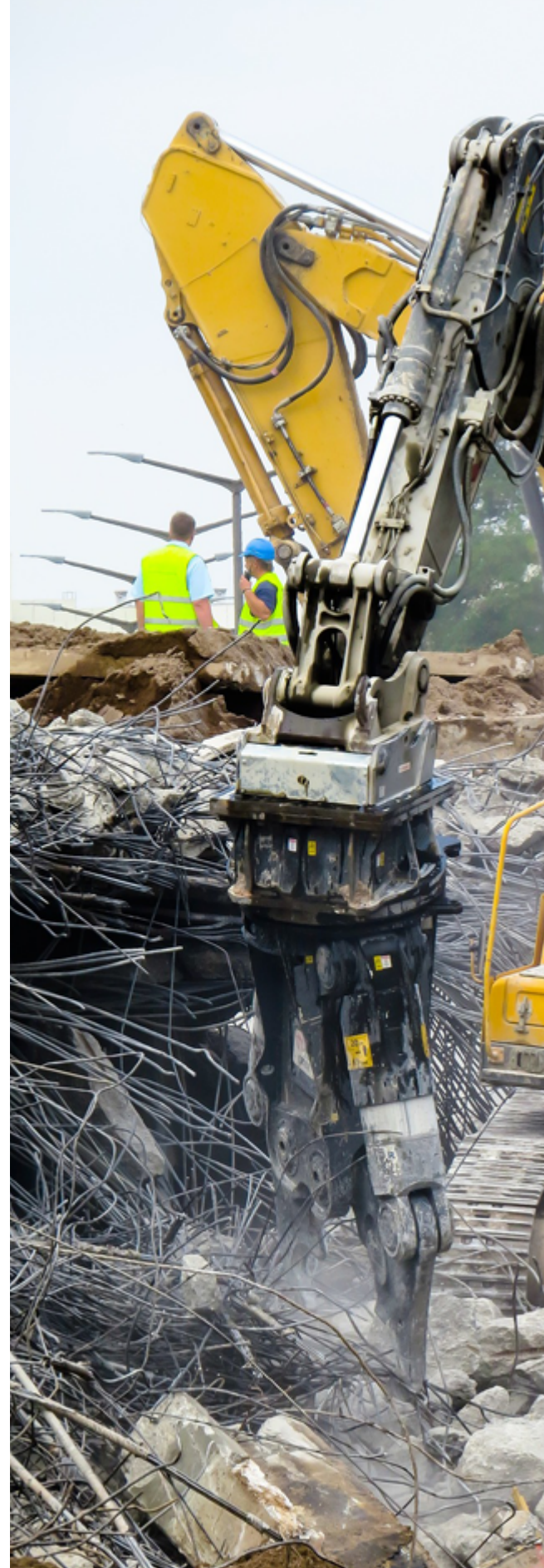

Yusuf Aktaş, Nuraddin Mamutov, Salih Ataoğlu, Nihat Abaylı, Hülya Demirkıraner, Necla Davulcu, Mikail Akpınar, Mehmet Hür, Bekir Baştuğ, Fatih Devocioğlu, Bülent Baş, Mustafa Çeliker, İsmail Kararmış, İbrahim Halil Ünlü, Ersin Turhan, İsmail Candaş, Mustafa Binay, Gökhan Vural Arı, Ahmet Kamil Kalıpçioğlu, Hakkı Çakmak, Yaşar Kaya, Ali Pekgöz, Erol Güngör, Murat Eratik, Osman Göçlü, Tufan Kırmızı, Muharrem Mengeş, Nail Özhan, Selim Gilimörtmez, Ahmet Çakar, Hasan Bostancı, Hüseyin Dinler, Yılmaz Yuca, Muhammed ., Vedat Tutçu, Hüseyin Tarhan, Sedat Akdeniz, Selim Sürgit, Selçuk Söğütlü, Suna Yazıcıoğlu, Muzaffer Kurt, Mikail Selbi, Resul Erdoğan, Mehmet Akgül, Muhammed El Turkavi, Adem Güler, Reşit S., Halit Kadıncık, Zekeriya Ak, Sedat Başyığıt, Mervan Abdi, Mehmet Emin Songün, Nihat Aslan, Muhammet Koçak, Ahmet Güneş, Najibollah Zahare, Mehmet Yıldız, Bedir Obuz, Erdal Ölgün, Ali Bayık, Ali Çam, Özer Dadük, Ümit Türedi, Osman Budak, Fatir Murioğlu, Ali Yıldız, Sait Yunt, Abdullah Alesa, Yüksel Gökmen, Metin Karal, Orhan Aldırma, Mehmet Vural, Şahin Usta, Oktay Ev, Serdar Çayır, Yılmaz Sofuoğlu, Ertuğrul Sofuoğlu, Ertan Çetin, Bilal Usta, Abdulkerim Dağ, Adem Yılmaz, Serkan Dilci, Deniz Adalı, Tahir Kanbay, Recep Yavuz, Mecit Aydoğan, İbrahim İzgin, Celalettin Ballı, Fırat Güldal, Mustafa Kemal Ege, İbrahim Yıldırım, Ahmet Gençer, Necati Karagöz, Osman Köse, Şükrü Gümüş, Hasan Baltacı, Mustafa Ören, Şahap Okka, Celalettin Karadağ, İzzettin Yüksel, Mehmet Sağlam, Oğuz Başbuğ, Erkan Uca, Ahmet Karakaş, Mehmet Aşula, Sabri Mutlu, Mustafa Ali Otak, Niyazi Eriş, Ahmet Çetiner, Savaş Abalı, Rasim Güngör, Gizem Altunoğlu, Fikret Hacıosman, Lewis Chioğurei, Ahmet Leylek, Hayrettin Yılmaz, Bilal Özdal, Adnan Erdoğan, Mehmet Suşehirli, Mustafa Gedik, Emin Hazır, Alican Erdoğan, İbrahim Güven, Enes Solakan, Mehmet Zeren, Zeki Balatacı, Seyfi Sicimoğlu, Yılmaz Civelek, Sümeyye Onay, Yılmaz Kargın, Hamza Aydın, Ramazan Güldiken, Ali Katırcıoğlu, Hüseyin Kemerci, Hüsnü Kandemir, Yavuz Kayabaşı, Orhan Kaya, Cansu Aklık, Muhammed Ay, Jihad Saflan Hamid, Gökhan Yılmaz, İsa Efe, Suat Cirik, Oktay Hatıl, Hasan Toksoy, R.S., Nebi Aydın, Bedri Özel, Nurcan Eres, Umut Aldemir, Bayram Irkışatal, Recep Koca, Ali Rıza Kılıç, İhsan Demir, Shaikh Ahmad, Uğur Güneş, Mustafa Altunbaş, Fatma Milla, Hüseyin Deniz, Sariye Diker, Murat Demirel, İbrahim Şahin, Enver Bayraktar, Musa Doğru, Ceyhan Kuru, Mustafa Karakayalı, Ali Bor, Rahmi Kocabacak, Fatma Çoban, Adem Gökçe, Şaban Sezgin, Erol Sabah, Akif Ertürk, Aydın Gider, Halim

Jander, Durmuş Şan, Ali Kılıcı, Hüseyin Karabıyık, Okan Şengel, Mustafa Kuru, Kenan Sucu, Ramazan Aydar, Cengiz Fedakar, Yusuf Kaplıhan, Cengiz Yakut, Hürol Hastürk, Ahmet Arı, Murat Özkara, Ramazan Kavalcı, Tufan Baydan, Mehmet Kılınç, Sabahattin Barçın, Bilgin Külünk, Muharrem Akpınar, Luiza Khatueva, Ali Usta, Necdet Karacığa, Rıdvan Can, Erkan Akar, Seyfettin Önük, Ferdi Erken, Cengiz Yurdakul, Necmi Çoban, Halil Kuzören, Serap Ortakçı, Ramazan Ulu, Hıdır Önder, İlker Topuz, Ramazan Bahar, Ahmet Ünlü, Yaşar Dikbaş, Tahir Şahin, Haydar Çelik, Halis Dursun, Hayati Erdoğan, Hanifi Özdemir, Ali Cengiz, Ali Erocak, Ali Kocabay, Ferhat Karabulut, Sait Konuk, Recep Aslan, Cafer Akpolat, Osman Güneş, Muhittin Özdemir, Naci Oran, Metin Yılmaz, Lal Muhammet Rahimi, Muhammet İsa Palvamani, Ehsanollah Nabizadeh, Khal Mirza Faizullah, Mehmet Düzenli, Ayhan Kilci, Osman Kaplan, Emrullah Özkan, Recep Aslan, Sabri Dur, Siyami Orkan, Hasan Deymez, İsmet Yılmaz, Hakan Ünver, Sedat Eski, Bayram Ercimen, Fatih Budak, Ömer Üren, Erdal Becet, Çetin Uzun, Mehmet Yüksel, Serkan Öztürk, Ramazan Yüce, Yahya Zengin, Harun Alptekin, Murat Tutuş, Türker Güven, Muammer Gök, Adem Kızıl, Selim Kılıç, Dursun Ali Güney, Ferit Bilgin, Kadir Dağ, C.K., Ömer Sulun, Fatih Kocaoğlu, İshak Akdeniz, Deniz Gökçe, Mustafa Mercan, Harun Ülker, Burhan Şener, Sebahattin Sertoğlu, Mustafa Uzun, Yaşar Öztemel, Musa Kuybu, Ali Özay, Necati Yıldırım, Zafer Göçer, E.C., Zekeriya Fettah, Mehmet Girgin, İsmet Gedik, Nihal Kasapoğlu, Yusuf Ersamut, Alpaslan Ekinci, Adem Can, İrfan İşleyen, Hüseyin Yazgan, Ümit Çiftçi, İlker Bektaş Kayacan, Musa Karabuğa, İlhan Çıplak, Rıfat Dağlı, İsmail Devrim, Kadir Eskimez, İbrahim Kuru, Faruk Sargın, Mehmet Yel, Resul Arkı, Ahmet Usta, Zübeyir Aslan, Abdulhadi A., Ali İbiz, İbrahim Kabil, Muzaffer Aksoy, Remzi Kalpak, Rauf Ahmedov, Yusuf Aydın, Selahattin Öylek, Ali Kılıç, Zekeriya Yalçın, Merza Mohammed, Barış Yamaçtepe, Ayçan İbrahim, Kefa İbrahim, Salih Şakır, Hasan Olgun, Makbule Ünlü, Erdal Kahya, Musa Taşkın Yavuz, İlknur Mehmetalioğlu, Ali Erdoğan, Kaan Can Büyükbörklü, Havva Peker, Muammer Üstün, Hatun Üstün, Kadir Üstün, Osman Kozacı, Ömer Faruk Güden, Ali Adalı, Ayşe Kork, Veli Türkan, Osman Özüağ, Emrah Sucu, Mehmet Kaya, Melihat Aytekin, Mustafa Zebil, İbrahim Çetin, Soner Yıldırım, Hüseyin Ballı, Allahverdi Çanga, Murat Çolpan, Umur Demiröz, Ahmet Salih, Recep Durmaz, Fadime Sarıoğlu, Salih Karadede, Kutluhan Kaan, Hasan Kaya, İbrahim Yıldız, Ahmet Şahin, Necmettin Ek, Şentürk Sevindik, Fatih Sarıbalık, Mehmet Biçer, Yusuf Yıldız, Durmuş Ali Çelik, Abdullah Eyüp Arslan, Bülent Kılıç, Yasin Yılmaz, Muzaffer Bilgili, Muammer Bayat, Memduh Manisalı, Bayram Ali Özel, Gürsel Bulut, Ömercan Çot, Mahmut Maruf, Hamza Nasır,

Veli Dolu, Ercan Erikli, Hasan Bozgeyik, Zülfikar Bilge, Ahmet Şen, Mahmut Süngü, Hatice Bilgin, Bahtınur Bora, Halil Yücel, Mehmet Türkmen, Ali Erek, Mehmet Baber, İsmail Tokkazan, Fatih Aslan, Ersin Kan, Rasim Kılıç, Harun Yakup Günday, Muhammed Fatih Küçükyıldız, Bektaş Keçebaşoğlu, Taner Öner, Halit Çağlı, Zekeriya Dilaveroğlu, Yunus Temel, Ahmet Bahşi, Mehmet Özel, Ahmet Şahin, Nejdet Benek, Hüseyin Can Yazıcı, Şaban Çoban, Mustafa Ünal, Kemal Baş, Halil Çamur, Evren Erik, Yasin Zengin, Hasan Çağlayan, Ömer Şipar, Sabur Saburov, Mehmet Ezer, Serhat Can Taştan, Ahmet Sino, Orhan Çolak, Makhadin Abdov, Alican Eren, Sadık Bayrak, Seyitali Sert, Yasin Al Ali, Yusuf Çiğ, Mehmet Kabakçı, Jorakuly Rozyyev, Kadir Yılmaz, Mehmet Gündüzeli, Tahsin Bilmez, Aslan Atalay, Bekir Taştan, Ramazan Akbaş, Ramazan Şerif Çakır, Mehmet Ören, Ömer Öztürk, Abdulalim Sözen, F.D., Faik Polat, Mustafa Göyük, A.G., Fatih Boztepe, Çetin Çelik, Serkan Ay, Orhan Bağlars, Fırat Bağlars, Adem Kayar, Penay Candar, Ahmet Demir, Erhan Gözel, Özcan Tunalı, Ahmet Aktay, İshak Köse, İrfan Ayfer, Fethullah Vural, Mohammad Rahımian, Abdulhakim Demir, Celal Demirhan, İnal Taş, Arif Aktaş, Abdulcelil Koşar, Mustafa Teker, Mehmet Değer, Yusuf İzzettin Kaya, Serkan Atalay, Gülizar Karaman, Mehmet Gök, Önal Kaya, Cihan Alagöz, Mesut Çakıcı, Ercan Tekçe, Sami Yılmaz, Zeynep Gündüz, Mehmet Mehdi Tenha, Aleyna Hatun Budanır, Sevgi Gökçe, Mehmet Ali Temel, Mehmet Kaya, Erol Erdoğan, Mustafa Ünal, Şenol Çiğdem, Murat Güner, Tolga Ünlüdalğıçer, Burak Aşkar, Hilmi Önal, Hüseyin Bozkurt, Ahmet Çolak, Z.K., Ali Karacan, Tevrat Şimşek, Bilal Boyraz, İsmail Kılavuz, Hakan Kolbaşı, Hüsniye Celaz, Siyte Ali, Nedim Tayşi, Adem Baylan, Osman Özbey, Arif Çakır, Ramazan Mutlu, Hacı Görgülü, Sezgin Yıldırım, Recep Karakılıç, Halil Püslü, Mehmet Tuzcu, Ali İzoglu, Emin Bozkurt, Ahmet Aytaş, Dursun Ayaksız, Murat Boğakça, Salih Boğakça, Ahmet Boğakça, Hikmet Yasakçı, Gökhan Ahıskalı, Ahmet El Gısvan, Abdurrahman Elhamdo, Yaşar Sağlam, Fırat Kızılçiçek, Selman Kızılçiçek, İbrahim Sizhan, Abdullah Bahtiyar, Arif Kul, Bahri Canbek, Yusuf Çelik, Ali Çetin, Hüsamettin Karaca, Mustafa Tokay, Yüksel Kavaklı, Veyis Canbulut, Hasan Yılmaz, Mehmet Uçtu, Ali Karabel, Ramazan Karol, Yakup Taşdemir, Hakan Çalışkan, Erdal Küt, Bayram Ali Çolak, İbrahim Uslu, Recep Gürel, Yusuf Yılmaz, Abdullah Altun, Abdullah Ahmet Sert, Hakkı Şahin, Yunus Çoban, Yücel Çabuk, Ahmet Turan, Abdullah Bektaş, Nedim Hüseyinoğlu, Harun Demirci, Erkan Cankurt, Hasan Yıldız, Mustafa İ., Özcan Kuzu, Nurettin Aksongur, Halef Alacra, Özkan Özdemir, Halil Akpınar, Nadiye Bekçi, Sami Turan, Oğuzhan Kayış, Ahmet Öncül, Adem Arslan, Yücel

Güntürk, Mustafa T., Hüseyin Bülgen, Muhammet Çoban, Salih Kavas, Cemil Koç, Gencay Kıyağan, Abdullah Altuntoprak, Ali İhsan Karakoç, Samet Dülger, Habip Aslan, Uğur Şirin, İhsan Boz, Mustafa Akbaba, Ahmet Bilgin, Ali Doğan, İbrahim Tutan, Recai Çolak, Medeni Toksöz, Yahya Gökçe, Kadir Kenger, Nuri Cemal Bozkurt, Zeki Akdağ, İdris Ertene, Erkan Yeşilot, Nurettin Karadeniz, Ali Ciri, Şükrü Kaya, Halil Demir, Hami Kulak, Dilek (Jiyan) Dayar, Savaş Solmaz, Abit Elsem, Hantemir Adıyaman, Adem Koçan, Mustafa Ayana, Mustafa Tanır, Fatih Yanmaz, İbrahim Eskioba, Hüseyin Koç, Hidayet Beyaz, Hüseyin Bilgi, Mustafa Aygün, Ömer Faruk Arslan, Mehmet Marangoz, Mehmet Çelik, Turan Bozkurt, Mahmud Ahmed, Gholam Mohiddin Özbek, Rashed Mesieh, Ramazan Susam, Recep Ali Çakır, Metin Akgül, Orhan Şenol, Süleyman Nüferov, Yılmaz Zerener, Birol Altıngür, Saim Karayığit, Bayram Birinci, Nihat Kılıç, Muzaffer Kılıç, Nematollah Moradı, Hasan Sekman, Kemal Girgin, Ersin Akil, Yusuf Erdal, Ali Eraslan, Rıza Kılınç, Oğuzhan Erçeğ, Murat Karacadağ, Kerem Eser, Ali Arslan, Ervan Naz, Ömer Çulha, Levent Yılmaz, Uğur Dönmez, Sezgin Kılıç, Seray Şimşek, Bengi Alo, Çektar Alo, Tuğçe Kara, İbrahim Küçük, Camisaf Bodur, Murat Taşdemir, Hüsnü Bayrak, Ömer Akyol, Şaban Ateşçi, Veysel Altundağ, Murat Onaran, Hünkar Latif, Ö.Y., Aydın Gökışık, Ali Dizdar, Mahmut Dilek, Ali Uluk, Seyfi Erbil, Yaşar Teke, Halil Baltacı, Oktay Keser, Muhammet Keser, Alexey Pilipenko, Kemal Altun, Tuğba Yıldırım, Zülfikar Tüdeş, Yusuf Hüseyinoğlu, İbrahim Tunç, Burak Torlak, Fahrettin Aksoy, Ahmet Şahanoğlu, İsmet Çakmak, Şerif Dağ, Fatih Civan Özbaş, Samet Çimen, Mehmet Sıddık Baybarz, Himmet Türkan, Mehmet Karaçık, Kamil Yıldırım, Serhan Akyol, Himmet Kıvanç, Nurullah Şirket, Mustafa Üstün, Hacı Bayrak, İsmail Karakaş, Erol Yılmaz, Muhittin Demir, Mehmet Yılmaz, Ahmet Furkan Kılınç, Kerim Yılmaz, Gül Abdu, Badiea Muhammed, Veli Şengül, Gigla Shantadze, Durmuş Şahin, İbrahim Durmuş, Ömer K., Yunus Tosunoğlu, Muammer Ergül, Turan Yücel, Asım Bıyık, Ayşe Öztürk, Ümran Karadaş, Yeter Gök, Cemil Uslu, Murat Altınöz, Nihat Aydın, Ali Devebakan, Mustafa Karahan, Ramazan Görgülü, Rasim Atan, Özlem Çağlayan, Osman Nuri Kaymar, Mehmet Güçlü, Leyla Çiçek, İbrahim Gökmen, Recep Zile, Nurettin Alakuş, Muhammed Cihan Akbaş, Cemal Kaya, Selami Çorbacıoğlu, Mehmet Nabi Kaya, Hasan Demir, Mehmet Akbulut, Rıdvan Aydoğmuş, Zülfer Kaba, Hakan Bozdağ, Hüseyin Kaya, Mustafa Çimen, Bülent Baydar, Uğur Uyar, Ömer Aktan, Nuri Işık Çolak, Yücel Bozkurt, Osman Nuri Teker, Alper Baycın, Özer Özdemir, Sabit Fidan, Zeki Özsoy, Mehmet Önal,

Osman Dal, Hasan Eren, Zafer Yılmaz, İlyas Seriner, Fatma Seriner, Fatih Kurt, Faruk Aydemiroğlu, Sinan Kayatuzu, Hüseyin Albayrak, Özgür Güzeltaş, Cumali P., Okan Gündüz, Vedat Bağcı, Yusuf Çelebi, Ali Dağaşan, Mehmet Koroğlu, Mustafa Öztaş, Bayram Vural, Haydar Alkan, Bilal Özbey, Ümit Çağur, Mehmet Akbaş, İsa Kenesarı, Murat Öztemel, Cuma Horoz, Günaydın Cankara, Rıdvan Kılıçer, Yunus Acıyan, Vatan Polat, Nusret Çevik, İsmail Kızıldemir, Duran Erdem, Ali Kanıkkın, Ahmet İkiz, Faruk Altınsöz, Mehmet Avcı, Abdulaziz Çiftçi, Mehmet Savaş Özcan, Mesut Doğan, İlker Hıdır, İsmail Hacıbayram, Ramazan Fidan, Ali Bahçeci, Necmettin Düzce, Seyfettin Engüdar, Ziya Reis, Mahmut Yakupoğlu, Murat Baş, Mehmet Çiftçi, Mürsel Güneş, Yahya Macit, Fatih Başpınar, Murat Kesler, Yılmaz Arı, Vasil Kvrivishvili, Sinan Gerçin, Gökhan Özgür, Mustafa Yağcı, Hüseyin Ergün, Murat Yavaş, Mehmet Gölcük, Hasan Cevahir, Cemil Aydemir, Muzaffer Göksel, Ayhan Kıyak, Cahit Durmuş, Mehmet Bozan, Hüsnü Arkun, Mehmet Cesur, Aziz Demirel, Mehmet Ağdağ, Mehmet Muammer Üstüsel, Hacer Tülü, Şeref Kösemek, Hüseyin Aydın, Turan Sütçü, Fevzi Ünüvar, Serdar Sultan, İbrahim Bayık, Hüseyin Göncü, Şehmus Nas, Hakan Yapıcı, Mehmet Tepecik, Mustafa Sevinç, Adem Bozoklu, Abduvali Sabirov, Halis P., Harun Yavuz, İlkin Hasanov, Murat Çelik, Beşşar Elşeyh, Sebahattin Işık, Naciye Çalışkan, Mehmet İkinci, Ahmet Dönmez, Samet Tekin, Volkan Çanakçı, Mustafa Fırat Göral, Hayri Kar, Kerem İncedayı, İsmail Çelik, Alaattin Demirci, Halit Erdal, Ahmet Yamaç, Yaşar Çatal, Serhat Batur, Melahat D., Mehmet Aslan, Durdu Çetin, Yusuf Kıdat, Yunus Çolak, Bahri Akman, Hasan Kol, Mustafa Almez, Hasan Aşan, Faik Şekerci, Mehmet Uğur, Hadiye Öztürk, Halil Dönmez, Ali Yılmaz, Yakup Kel, İslam Öztemel, Mustafa Çam, Hogır Kayran, Mustafa Özgan, Yılmaz Elvan, Halil Öztürk, Dayip Öztürk, Şükran Akdemir, Dursun Uzun, Fikri Büyüker, Yılmaz Bozkurt, Agit Güler, Mehmet Zeyrek, Ramazan Buday, Sedat Ay, Cahit Karadağ, Mehmet Karadağ, Mahiye Çetin, Hamit İnce, Muhammet Çetin, Ahmet Türk, Suat Kara, Ahmet Ayrancı, Muammer Bedez, Ömer Karaaslan, Mehmet Özgen, Ayhan Orta, Gökhan Cengiz, Emre Özcan, Nurhan Doğan, Murat Yalçın, Melih Şahin, Şule Çet, Salih Gönül, İsmail Aydemir, Halil İbrahim Gönül, İrfan Kalmuk, Coşkun Yıldız, Sinan Öztürk, Önder Akmeşe, Şakir Çelikoğlu, Fikret Yüce, Turan Küçükakaya, Resul Yüce, Murat Karter, Sufyan Al Ali, Mehmet Demirkol, Zekeriya Abdullah, Faik Tüysüz, Bahri Öztaş, Yusuf Muhammet Ergenç, Abdurrahman Sarıyıldız, Kasım

Tarınç, Güneş Ağdemir, Hasan Gümüş, Bekir Yavuz, Munır Alijan, Mehmet Tefvik Doğan, Ahmet Hakan Ögütçü, İbrahim Biçer, İbrahim Demir, Hasan Kara, Yaşar Sevinç, Hamit Aksoy, Hasan Kocabaş, Emrullah Peker, Metin Teke, Fuat Gülsün, Mehmet Emin Yıldız, Abit Aydın, Halil Taşçı, Erkan Çetin, Emre Filiz, Eymen Al Huseyin, Ali Kayırtar, Yılmaz Kılıç, Hulusi Cin, Servet Akyürek, Naci Altıntaş, Hayrettin B., Mehmet Ali Şanlı, Ferhat Koç, Veysi Çakır, Bekir Asılı, Behçet Başak, Mehmet Ali Hallaçoğlu, Sedat Dursun, Murat Can, Cengiz Toprak, Kezban Avcı, Adil Atalmış, Atilla Özkılıç, Süleyman Dönmez, Ramazan Salih Keskin, Abdülmecit Tatar, Mehmet Alkan, Hasan Yüksel, Mustafa Öktem, Ali Kaygın, Mehmet Çetinkaya, Bahadır Kopdağ, Muaz Keskin, Ahmet Tozgun, İhsan Eker, Alaeddin Şalvi, Volkan Temel, Ömer Gülşer, Mehmet Yatmaz, Abdurrahman Yasak, Züleyha Koymatoğlu, Selçuk Çömlek, Burak Genç, Civan Kahraman, İsmail Semih Kaynak, Barış Özüm, Aliekber Kumak, Nuran Demircioğlu, Saliha Aybüke, Burcu Aslan, Mehmet Vehbi Kaplan, Cihan Toplar, Gökmen Taşkiran, Ercan Kılıç, Üzeyir Kocatürk, Sezgin Özbey, Erol Kacur, Kadir Tanaç, Erhan Yazkan, Aykut Kabakçioğlu, Orhan Fındık, Bayram Yılmaz, Gözel Öcal, Hediye Emre, Mustafa Ak, Mehmet Tekin, Saime Tekin, Mustafa Binbuğa, Ahmet Bayav, Bismillah R., Yusuf Kaya, Berat Taş, İsmail Sarıkaya, A.A., Abdullah ., Hasan Egelioglu, Ayhan Eriş, Abdülbaki Özmen, Lütfi Doğan, Turgut Emir, Sadık Oruç, Ali İhsan Aker, Mehmet Demir, Mürsel Baş, Ahmet Karakaya, Hüseyin Bozkurt, Sünnetullah Khushmatov, Halil Bayraktar, Durdu Karataş, Serkan Özyurt, Feyzullah Üner, Müesser Dursun, Haşim Cangirt, Hikmet Akar, Celalettin Şahin, Halil Mutlu, Süleyman N., P.K., Halil Ayyurdu, Sabri Doğan, Bayram Keriman, Esat Dülger, Süleyman Akgün, Mehmet Tufan, Osman Gürel, Abdullah Hanife, Murat İnan, Şerif Canbaz, Aysel Özdemir, Şinasi Ulutaş, Cihan Demirel, İzamettin Ağaç, Veli Ateş, Okan Taş, Emrah Danacı, Dursun Demir, Hammed Habbesi, Ercan Yiğitalp, Erol Akbaba, İbrahim Kenar, Umut İrişik, Mustafa Kaya, Murat Koz, Yılmaz Çingil, Nedim Yavaş, Lale Yıldırım, Bayram Baltaoğlu, Süleyman Avcı, Ömer Delimehmetoğlu, Merve Çavdar, Hasan Yaman, Mustafa Ergün, Serkan Horzum, Güngör Kıran, Betül Altıntaş, Abuzer Kara, Hasan Hüseyin Aybey, Mikail Yalçın, Fatih Özmütlu, Yasir Armağan, Serdar Çağlak, Ahmet Sert, İbrahim Hakkı Umut, Mehmet Kuku, Halil İbrahim Daloğlu, Volkan Çetinyol, Taner Yıldırım, Esat Bağcı, Ümit Deveci, Zemerhan Süvök, Mehmet Cemal Akkulu,

Erol Baęesen, Kenan Kazak, Fatih Emin Erdoğan, Mazlum etin, Fazlı Aslan, Salim Yüce, Halid Hassun, Aziz Hamsi, Nezir ağrıbay, İsmail Sökmen, Nuri Aygören, İhsan Şahin, Hüseyin Kaşdan, Hasan Kara, Kadir Kara, Kafi Demirciler, Mehmet Özdemir, Ömer Faruk Özdemir, Sedat Kuru, Mustafa Ocaklı, Ömer Özdemir, Süleyman Kart, Yücel Akkaya, Sadık Seri (Siri), Necati Tuncer, Cemil Ayhan, Yahya Karabacak, İlyas Şahan, Hakan Erenkaya, Celal Baę, Lokman Kazdal, Yunus Boz, Velican Özcoşkun, Vefa Taşçı, Kürşat Kandazoęlu (Basıcı), Hasan Eroğlu, Serdar Kibar, Esadullah Rustem, Yusuf Balın, Mehmet Cabir Günay, Hasan Osoydan, Mustafa Şanlı, Mehmet Yaşar Kargı, Mehmet Salcı, Hacı Ahmet Demir, Ahmet Şişkin, Mehmet Şişkin, Mehmet Şekeroğlu, Hayati Dalgıç, Ahmet Gencan, Mevlüt Bayar, Ahmet Uçar, Yavuz Ege, Ali Demirci, Fethi Büyükkalkan, Halil elik, Kürşat Kunt, Mücahit Tunçbilek, Serkan elik, Muhammed Özbakan, Ramazan Ceylan, Sadettin Özdemir, Zeki Salih, Yakup Değirmenci, Kenan Yazıcı, Ömer Perçin, Musa Gencer, H.Y., Esmâ Başkurt, Hikmet Yeşilirmak, Alpay Alper Yıldız, Abdurrahman Kanber, Burak Tatar, Levent Bayırlı, Kadir Akkaya, İsmail Değirmenci, Selami Avcı, Yakup Acar, U.G., M.Y., Ramazan Işık, Taner ebi, İsmail Ulutaş, Mehmet Göner, Müştak Uęurhan, Ali Aras, Hikmet Gümüştas, Nuraga Sahil, Erdem Kıvrak, Nazım Türkmen, Halis Kera, Abdullah Koçer, Mustafa Yılmaz, Ümmü Uçar, M.Y., İbrahim Yıldırım, Nihat Doğan, Büşra Mutlu, Rafet Yıldırım, Uğraş Acer, Sefer Özbek, Lütü Kocaçay, Döndü Arpaguş, Ali Alnazah, Saim Azgın, Mehmet Özkul, Remzi Yalçın, Hüseyin Sualtı, Ahmet Altın, Osman Eęici, Ahmet Dural, Yusuf Vefa Sirkeci, Necdet Albay, Fahri Sert, Mehmet Bağatır, İzzet A., Davut Akın, Muhsin Bereket, Süleyman Özkul, Eren Eroğlu, Yılmaz Altıntaş, Kheirollah N., Osman Saraç, İbrahim Değirmenci, Hüseyin Zoroęlu, Veli Durgut, Kazım Canpolat, Hamdullah Altınboğa, Murat ., Mustafa S., Mustafa Akbay, Talha Akman, Bedrettin Yılmaz, Taner Urgun, Halil ayır, Hüseyin Şahin, Muharrem Ünüvar, Sabit Özdemir, Cemal Yayla, Uğur Akkuş, Abuzer Karayel, Cihangir Mamak, Mehmet Sait Akan, Mehmet Emin Arık, İbrahim Demirden, Şafak Deliorman, Yasin Eken, Özgür Müzennet, Osman Özdemir, Sinan Bayraktar, Osman Bölükbaş, V.D., Muharrem Dayan, Mehmet Özdemir, Muhsin Özdemir, M.Siddık Atabay, Rıfat Güney, Hamit Yılmaz, Suat Kulp, Melih Akdağ, Rahmi Öztekin, İlhan Ardıç, Ahmet Kerekti, Yakup Öztan, Egemen Öztürk, Mücahit Öztürk, Feyyaz Kaçmaz, Mustafa Asan, Ali Topuz, Yusuf Topuz, İlyas Bulut, Zafer Sabır, Recep Coşkun, Muhammed Atıf, Zekeriya Parlakşahan, Yunus Emre Faraşoğlu, Levent ., Abdullah Bayram, Hüseyin Önder,

Yusuf Yaman, Şevket Altın, Hamit Aşkan, Olgun Ceylan, Serkan Yaman, Mehmet Kara, Recep Kuyruk, Özcan Abanoz, Hakan Ercanlı, Mustafa Keskin, Behlül Ubuz, Turgay Babür Temoçin, Veysel Uçar, Caner Demir, Bünyamin Onur, Ahmet Kandemir, Uğur Ayık, Yavuz Güç, İsmet Eslen, Ahmet Civlez, Süleyman Yazgaç, Beril Gebeş, Melike Kuvvet, Eda Uslu, Mehmet Öztürk, Bülent Ekinci, Hamza Torcu, Viktor Galanov, Servet Özkaya, Oleksandr Golunovych, Yryskul Zheenbek Kyzy, Yılmaz Padak, Veli Akın, Cengiz Aydoğan, Ramazan Gündür, İsmail Mut, Yunus Çavdar, Mehmet Ayan, Musa Keskin, Cabir Kürt, Raziye Topçu, Cevdet Yaman, Adnan Karlı, Sinan Sağlam, Hasan Göksü, Turan Demiray, Mehmet Yatgın, Ayşe Saylan, Leyla Saylan, Nimet Saylan, Abdullah Sertkaya, Kemal Özdamar, Khaled Mustafa, Rıza Katrancı, Zeynel Çelik, Ali Rıza Çelik, Eyüp Sapmaz, Hüseyin Anşen, Osman Anşen, Emin İdem, Selvi Balakan, Mürüvet Özgen, Mustafa Ali Kelebek, Mehmet Türkmenoğlu, Abdurrahman Aydın, Durmuş Akalın, Osman Sarı, Hüseyin Candan, İdris Demirci, Sabri Ören, Hakan Keskin, Battal Gül, Hayrettin Akdemiroğlu, Hasan Okumuş, Abdulaziz Kokur, Murat Durmaz, Oktay Karaoğlu, Ali Hurşut, Mukadder Satılmış, Selçuk Kubur, Özlem Gültekin, Zekeriya Özel, Ayfer Altuner, Melek Korkut, Fırat Güneş, Ufuk Selvi, Orhan Akın, Mustafa Özkulluk, Selahattin İlimdar Akkurt, Gökhan Açıkollu, Kazım Fındık, Doğukan Özyılmaz, Nihat Ural, Metin Kuloğlu, Elif Özdemir, Yalçın Öztaş, R.A., Ferda Kaçan, Yüksel Kaynadır, Kemal Alıç, Hasan Songur, İsmet Küçükzoroğlu, Okan Güler, A.E., Coşkun Eker, Faris İbrahim Mohammed Hussein, Mustafa Kalkanlı, Bayram Öztürk, Hasan Atasoy, Sinan Sağlam, Mehir Murşag, Nezir Taş, Mithat Çavuş, İsmet Erdem, Göksel Özçelik, Fatih Arslan, Orhan İmdat, Mehmet Baran, Bestami Çiftçi, Yakup Kara, Gökhan Türkben, Cebail Ardıç, Yusuf Korkmaz, Ali Çalışkan, Mehmet Şirin Kıskın, Hakan Çaka, Gökhan Küççük, Fikret Gayır, Kadri Baykara, Öcal Demir, Mehmet Döner, Sezer Şimşek, Mustafa Küçükpala, Nurettin Oruç, Reşat Özdemir, Muhlis Polat, Zakir Çelebi, Şener Akdağ, İsmet Poslu, Mahmut Pakyürek, Aydın Yılmaz, Mustafa Gölet, Hüseyin Yılmaz, Bilal Özer, Dur Hasan Güngör, Yusuf Sadık, Sedat Aydın, Ekrem Çetinkaya, İsmet Özgür, Mehmet İlyas Doğan, Ünal Atalayın, Üstünel Köknel, Şeref Urcan, Ahmet Orhan, Kazım Sucu, Mehmet Çevik, Mahmut Ekrem Kantarlı, Büşra Boyacı, Feray Günay, Halit Dağdeviren, Bahattin K., Suat Yılmaz, İsmail Şevik, Hamdi Çevik, Adil Tüz,

Recai Kaya, Ali Ergün, İbrahim Özcan, Mucettin Paşa Küçük, Ali Aykutlu, Halil Taşdemir, Ahmet Ö., Mehmet T., Hasan İşler, İlyas Çeler, Halid El Ahmad, Adle Ubeyd, Kemal Uyanık, Feyzullah Kenar, Aydın Dolmi, Yaşar Üstün, Oğuzhan Erduran, Seher Kök, Ekrem Yavuz, Ali Tatar, Erkan Ülkü, Meryem Çam, Mehmet Duman, Sığan Kertes, Murodbek Kurbonov, Osman Çelebi, Yaşar Acar, Mahmut Deneme, Engin Şentürk, Ömer Aktaş, Dursun Savaksız, Adem Porsuk, Oktay Porsuk, Agıl Resıd, Hikmet ., Orhan Taş, Okan Çokaslan, Murat Sert, Fevzi Çıtak, Şeref Başkuş, Ersan Gülten, Ahmet Tayyar Balkaya, Emrah Tutumlu, Muammer Kılınç, Kadir Zeytin, Muharrem Alkan, İlyas Ünlü, Oğuzhan Dinçel, Yılmaz Sağun, Nurettin Akyüzlü, Talip Baş, Galip Onmaz, Ayhan Ataç, Eren GÜdü, Bayram K., Kemal Bozdoğan, Furkan Çakır, Mahmut Bulut, Vehip Yekin, Özgen Gül, Basri Akkuş, Ayhan Köle, Ali Altıparmak, Mesut Tamimi, Şenol Yılmaz, Hüseyin Karagül, Süleyman Ender, Ahmet Topçu, Şükrü Parlak, Saffet Toğlu, Osman Özdemir, Yasin Çelikkafa, Mustafa Yıldırım, Hayati Karaaslan, Deniz Mağaralı, Öznur Aman, Muvaffak Aras, Mehmet Arasan, Hüseyin Küçük, Mehmet Toprak, Beytullah Yağcı, Doğan Turan, Murat Durmuş, Hüseyin Yurdakul, İsmail Ateşçi, Mahsum İzgi, Ezatullah Ezati, İskender Sapsmaz, Emrah Ölmez, Muhammed Selman, Savaş Çevrim, Maşallah Daş, Orhan Bingöl, Ahmud El Hamdo, Ahmet Kaya, Sinan Toksöz, Cumali Yıldız, Fahri Türkmen, Selahattin Çoban, Musa Türkel, Musa Düşkün, Mustafa Turna, Yahya Akbuğa, İmdat Şenyurt, Mehmet Fehim Kaplan, Serdar Pala, Fethi Körpe, Abdullah Y., İsa Demir, Cemil Özdemir, Özgür Kaya, Sefa Aşık, Yasin Tanboğa, Şahin Elitaş, Eşref Yıldız, İsmet Filizler, M.K., C.T., Mehmet Yalçın, Gültekin Ulus, Raci Kırandı, Süleyman Topal, Osman Büyük, Nevzat Uysal, Yalçın Dörtbudak, Zafer Çelik, Yaşar Özgan, Emrullah Balçık, Kemal Erkenci, Sabri Aygan, Yılmaz Güneş, Ersan Özkan, Erkan Kayatekin, Alperen Atabay, Akay Yenilmez, Mahir Çelik, Hüseyin Gümüş, Mehmet Ali Koluman, Z.Y., Mürsel Çavuldak, Mesut Kulabaş, Akif Gül, Faruk Yüksel, Fikret Acar, Adnan Ercan, Muhammed İslam, Tosif Khan, Asad Khan, Tolunay Cayıt, İslam Kocakoç, Erdal Özcan...”

Her popülizm faşizm midir?

Zeynep Gökçen Satık

Arjantinli tarih profesörü Federico Finchelstein Faşizmden Popülizme isimli eseriyle karşımıza çıkıyor. Kavramların karşılaştırılarak tartışılması ve bunu yaparken de tarihsel okumadan yardım alınmasının önemini bir kez daha araştırmacılara vurgulayan çalışmaya, sosyal bilimciler için hem nitelikli bir tarih kitabı hem de kavram karmaşasını yok eden bir siyaset bilimi incelemesi gözüyle bakabiliriz.

Donald Trump'ın Amerikan seçimlerini kazanması sosyal, ekonomik, siyasi ve daha birçok alanda yüzyılın en çok ses getiren olaylarından biri olmaya devam ediyor. Arjantinli tarih profesörü Federico Finchelstein da, kazanılan bu seçim sonrasında Amerikan popülizminin yeni yüzyılın en önemli post-faşizmi haline geldiğini kanıtlamak amacıyla Faşizmden Popülizme isimli eseriyle karşımıza çıkıyor. Popülizmin yeni evinin artık Beyaz Saray olduğunu söyleyen Finchelstein, güneyden kuzeye tüm ülkeler bazında ve özellikle Arjantin Peronizmi örneğini kullanarak başarılı bir şekilde tezini temellendiriyor.

Üç bölümden oluşan bu eser, geniş bir giriş bölümüyle birlikte, evvela faşizmin detaylandırılması gerektiği fikriyle açılıyor. Finchelstein, faşizm kavramının doğru ve net bir şekilde açıklanmasının gerekliliğini ise sürekli olarak popülizm ile benzeşmeye yatkın olduğunu belirterek yapıyor. Zira yazarın kitapta öncelikle okura kesin bir şekilde, her popülizmin faşizm olmadığını kanıtlamak gibi bir gayesi var. Bu konu üzerinde çok durmasının aslında haklı bir sebebi de var, çünkü popülizm kavramı, şiddet barındırmayan, her türlü otoriter rejimi tanımlamak için özensizce kullanıldığında, faşizm kavramı daha da abartılı bir şeytanlığa bürünüyor. Böylece toplumlar ve uluslararası kitleler nezdinde popülist yönetimlerdeki baskıcılığa şükretmek gerekiyormuş gibi yeni bir algı oluşuyor. Bu yüzden, özellikle Hitler ve Mussolini yönetimlerinin tarihini detaylandırırken, okura faşizmin ciddi boyutlarda şiddet içeren ve popülizmin marjinalleşmiş bir hali olduğunu vurgulayarak aktarıyor yazar. Aynı zamanda popülizmin tarih boyunca hep var olduğunu, sadece iki savaş arası ve savaş sonrası dönemlerde kendini düzenleyerek ve her seferinde başka bir biçimle karşımıza çıktığı tezini tarihsel olaylarla destekliyor. Zaten 1945 sonrası Latin Amerika'ya damgasını vuran Peronizmin katı şiddetten ve görece baskıdan arınmış bir yönetim olarak tanıtılması da, bu kavramsal kargaşayı önlemek amacıyla taşıyor ve özellikle detaylandırılıyor. Bu detaylandırma kısmına getirilebilecek tek eleştiri, bir süre sonra tezi kuvvetlendirmek adına aynı örneklerin fazlaca tekrarlanmasıdır. Okurda hafif bir yorgunluk oluşturması olabilir.

Finchelstein, popülizmi bir kavram olarak tanımlarken, Ernesto Laclau'ya karşı haklı bir eleştiriye de dile getiriyor; herhangi bir popülist yönetimin sol ideolojiye yakın durması ve halkın çıkarlarını düşündüğü intibasına sahip olmasının, bu yönetimlerin bir şekilde faşist bir yönetime dönüşme riskini ortadan kaldırmadığına işaret ediyor. Nitekim Hitler ve Mussolini de iktidarı ele geçirene kadar aynı pratikleri kullanmışlardı. İşin gerçeği, her popülist lider çoğu zaman seçimleri kazanana kadar demokratiktir, belli bir güce ulaşıncaya dek demokrasi ve özgürlük fikrini dilinden düşürmez. Ancak bir süre sonra seçim gibi demokratik bir eylem bile liderin onay mekanizmasına dönüşen içi boşaltılmış bir kavrama dönüşebilir. Bu açıdan Lac-

'Yazarın kitapta öncelikle okura kesin bir şekilde, her popülizmin faşizm olmadığını kanıtlamak gibi bir gayesi var. Bu konu üzerinde çok durmasının aslında haklı bir sebebi de var, çünkü popülizm kavramı, şiddet barındırmayan, her türlü otoriter rejimi tanımlamak için özensizce kullanıldığında, faşizm kavramı daha da abartılı bir şeytanlığa bürünüyor. Böylece toplumlar ve uluslararası kitleler nezdinde popülist yönetimlerdeki baskıcılığa şükretmek gerekiyormuş gibi yeni bir algı oluşuyor.'

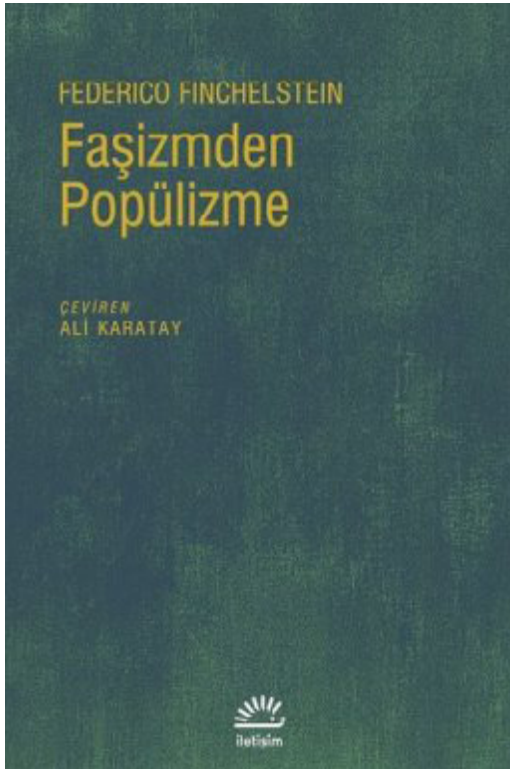
lau ya da Chantal Mouffe gibi düşünürlerin faşizme nazaran popülizmi hoş görmeleri sadece yanlış doğuracaktır, çünkü bu duruşun hiçbir demokratik yanı yoktur. Popülizm, liberal veya sosyalist yönetimlerin altını oymak için kılık değiştirmiş başka bir yönetim şeklidir.

‘DEMOKRASİ VE DİKTATÖRLÜK ARASINDA POPÜLİZM’

Muhtemelen yazarın ikinci bölümü tamamen popülizm tarihine ayırması da faşizmin demokrasiden ve temsili seçim sisteminden tamamen yoksun bir şiddet rejimi olduğunu vurgulama amacı taşıyor. Zira popülist yönetimler özünde -tıpkı faşizm gibi- liberal ve sosyalist yönetimlere karşı olsalar da, varlıklarını sürdürmek için seçmenin ve geniş anlamda halkın onayına ihtiyaç duyarlar. Yazar, bu savını popülist yönetimlerdeki “tanrının iradesini halk adına kullanan liderler” örnekleri üzerinden kavramsallaştırıyor. Nitekim günümüzdeki Türkiye, İsrail, Mısır gibi ülkelerdeki yönetim örnekleri ve lider prototipleri de bu kavramı işaret ediyor ve çeşitlendiriyor. “Demokrasi ve diktatörlük arasında popülizm” kısmında, 1945 sonrası popülizmin dönüşüm geçirdiği Güney’den Kuzey’e birçok örneği de ayrıca değerlendiriyor Finchelstein.

Kitabın sonuç bölümünde bir de “İslâmî bir popülizm kavramından bahsedilebilir mi?” tartışması yapıyor yazar. İslamo-faşizm veya İslâmî popülizm gibi kavramların sadece “Müslümanlar demokratik bir yönetim altında buluşamaz” temalı, sömürgeci bir geçmişe sahip Batı’nın basmakalıp ifadelerini güçlendireceğini söylüyor. Bilhassa bu tartışma Türkiye özelinde sosyal bilimcilere farklı bir bakış açısı verecek fikirler içeriyor çünkü popülizm ister Hristiyan Arjantin’de ister Müslüman Türkiyede olsun özünde baskıcıdır; farklı liderler ve toplumlar söz konusu olsa da halkın iradesinin yansıması olduğunu söyleyen söylem, iktidara yöneltilen ilk eleştiride kapatılan bir gazete ya da halkın içindeki düşman söylemi aynı popülizmin sonucudur. Bu açıdan yazar çok doğru bir bakış açısı sunuyor, zira popülizmi yaşadığımız yüzyılda faşizme eşitlemek ne kadar yanlış ise, karşımıza çıkan her baskıcı yönetim örneğini kendi ulusal sınırları içindeki dinî ya da ulusal kavramla etiketlemek de yanlış olur. Kanımca burada anlaşılması gereken popülizmin, post-faşist dönemde faşizmin mirasını alarak ortaya çıkmış bir kavram olduğudur.

Kavramların karşılaştırılarak tartışılması ve bunu yaparken de tarihsel okumadan yardım alınmasının önemini bir kez daha araştırmacılara vurgulayan Faşizmden Popülizme isimli çalışmaya, sosyal bilimciler için hem nitelikli bir tarih kitabı hem de kavram karmaşasını yok eden bir siyaset bilimi incelemesi gözüyle bakabiliriz.

Faşizmden Popülizme, Federico Finchelstein, çeviren: Ali Karatay, 320 syf., İletişim Yayınları, 2019.

Komonist Masası'ndaki Nâzım Hikmet

Gazeteci Tolga Şardan, şair Nâzım Hikmet'in izini devletin takip raporlarında sürdürdü ve ortaya "Komonist Masası'ndaki Nâzım Hikmet" kitabı çıktı. Nâzım'a ilk kez devletin belgelerinden bakan bu kitap gösteriyor ki, sadece Nâzım takip edilmemiş. Ailesi, eşi, çocuğu, arkadaşları, arkadaşlarının arkadaşları, hepsi devlet tarafından yakın takibe alınmış.

Özlem Akarsu Çelik

Gazeteci Tolga Şardan'ın “Komonist Masası'ndaki Nâzım Hikmet” adlı kitabı geçtiğimiz günlerde Doğan Kitap tarafından yayınlandı. Hakkında yüzlerce kitap yazılmış olan dünyaca ünlü şairle ilgili bu çalışma, bir ilk olma özelliği taşıyor. Gerekçesini, Tolga Şardan'ın satırlarından aktaralım:

TOLGA ŞARDAN'IN KALEMİNDEN

“...şairle ilgili yazılan onlarca eserde, devletin ‘efsanevi şairi’ nasıl takip ettiği, çoğunlukla tanıkların gözünden anlatılır.

Eserlerde genellikle resmi belge olarak sadece Nâzım Hikmet hakkında açılmış davaların iddianameleri ve mahkeme kararlarının sıralanmasıyla yetinilir. Aslında, bu bir anlamda bir mecburiyettir, zira Nâzım Hikmet hakkındaki yazışmaların çok büyük bölümü hâlâ gizlidir.

Bu kitap, bugüne kadar erişilemeyen söz konusu belgelerin bir bölümünün elde edilmesi sayesinde ortaya çıktı. Belgeler açık bizimde gösteriyordu ki Nâzım, komünistliği benimsediği günden ölünceye dek devletin takibi altında tutuldu. Hatta öldükten sonra bile bu takipten kurtulamadı, uzun yıllar sakıncalı hali süregeldi...

Nâzım Hikmet'i takip, hiçbir zaman kendisiyle sınırlı kalmadı. Bebek yaştaki oğlu Mehmet, eşleri, sevgilileri, arkadaşları, arkadaşlarının arkadaşları, Nâzım'la yazışanlar, cezaevinde konuşanlar bile izleme altındaydı...

Belgeler, Nâzım'ın ve temsil ettiği anlayışın devlet tarafından nasıl algılandığını ve nasıl baskı altında tutulduğunu göstermesi açısından tarihi nitelikte...

Kitap, devletin ‘komonist şair’ olarak kodladığı Nâzım Hikmet'le ilgili takip fişlerini ve o fişlerin bizlere anlattıklarını aktarmak için hazırlandı. Olabildiğince çok sayıda belge kullanarak, belgeler üzerinden yaşananların daha berrak bir görüntüsünü sağlamayı amaçladım.”

Tolga Şardan, kitabı hangi kaynaklara dayanarak yazdığını, Nâzım'ın vatanseverlikten enternasyonalizme uzanan yolculuğunda devletin kendisini takip etmeye ne zaman başladığını, devletin Nâzım'a bakışını ve kitabı yazarken kendisini en çok neyin şaşırttığını şu sözlerle anlattı:

'Devlet tarafından, yaşamı boyunca hep kontrol altında tutulması gereken bir insan olarak görülüyor Nâzım Hikmet. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da Milli Şef İnönü döneminde de, DP iktidarı döneminde de Nâzım hep devletin takibinde. Ölünceye kadar sürüyor takip. Hatta öldükten sonra da 2000'lerin başına kadar yasaklı bir şair.'

'DEVLET NÂZIM'A HEP KÖTÜ GÖZLE BAKMIŞ'

Nâzım Hikmet üzerine yazılmış yaklaşık 900 eser var, adeta bir külliyat. Bunların çoğunluğunun Nâzım Hikmet'le ilgili yürüyen adli süreçlerdeki mahkeme kayıtlarından veya anılardan oluştuğunu gördüm. 30 yıllık gazetecilik hayatım boyunca hep Emniyet, güvenlik muhabiri olarak çalıştım ve kariyerim sırasında elde ettiğim bu belgeler de devletin gözünden Nâzım Hikmet'i yazmayı düşündürdü bana. Yazarken gördüm ki, devlet Nâzım'a hep kötü gözle bakmış.

'SOVYETLER BİRLİĞİ'Nİ ZİYARETİYLE TAKİP BAŞLIYOR'

Aslında Nâzım, yakın dostu Vâlâ Nureddin ve şair arkadaşları Faruk Nafiz ve Yusuf Ziya ile Ankara Hükümetine yani Mustafa Kemal'e destek olmak için Ankara'ya gidiyor 1921'de. Bir de destek şiiri yazıyorlar Vâlâ Nureddin ile. Mustafa Kemal'le tanıştırılıyorlar. Ankara'ya giderken konakladıkları İnebolu'da Spartakistler ile tanışması bir dönüm noktası Nâzım'ın hayatında. Sonra 1921'de Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmesiyle komünizmi benimseyen şair, TKP (Türkiye Komünist Partisi) çizgisindeki birine dönüşüyor. Nâzım'ın devletin takibine girmesi de Sovyetler Birliği'ni ziyaretiyle başlıyor.

'DEVLET SADECE ONU DEĞİL, AİLESİNİ, ARKADAŞLARINI DA İZLEMİŞ'

Devlet tarafından, yaşamı boyunca hep kontrol altında tutulması gereken bir insan olarak görülüyor Nâzım Hikmet. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da Milli Şef İnönü döneminde de, DP iktidarı döneminde de Nâzım hep devletin takibinde. Ölünceye kadar sürüyor takip. Hatta öldükten sonra da 2000'lerin başına kadar yasaklı bir şair. Siyasi görüşüyle devleti tehdit eden bir aydın olarak görülmüş. Nâzım Hikmet'in Spartakistlerle ilişkisinin devam etmesi, Sovyetler Birliği ziyareti onun vatansever çizgisini enternasyonalist boyuta taşımıştı. Nâzım'ın bu değişimiyle birlikte devlet sadece onu değil ailesini, arkadaşlarını, çocuğu Mehmet'i de izledi.

'OĞLU MEHMET'İN ÇOCUKLUĞU, POLİS TAKİBİYLE GEÇTİ'

Belgelerden, raporlardan görüyoruz ki, Nâzım'ın ailesi,

'Nâzım, yurt dışına kaçışını son anda planlıyor ve kendisini takip eden polisler evinin önünde arabada uyurken kaçıyor. Devlet Nâzım'ın yurt dışına çıktığını Bükreş Radyosu'nun yaptığı yayınlara öğreniyor. İşin ilginç, Nâzım'ın yaşadığı şehir İstanbul ama Nâzım'ın yurt dışına gittiğini Ankara Valiliği, İstanbul'a bildiriyor.'

yakınları da sürekli takip altında tutulmuşlar. Attıkları her adım raporlanmış. Öyle ki, Münevver Hanım'la birlikteliğinden dünyaya gelen oğlu Mehmet, daha doğar doğmaz devlet tarafından takibe alınmış. Mehmet Nâzım'ın doğum bilgileri o raporlar arasına girmiştir. Sonrasında da devamlı polisler tarafından takip edilen bir çocukluk geçirmiştir Mehmet Nâzım. Kimi zaman polisler onunla top oynamıştır kimi zaman çıktığı ağaçtan inmek için onlardan yardım almıştır.

'NÂZIM'A YAPILANLARI GÖRÜNCE ÜZÜLMEMEK MÜMKÜN DEĞİL'

Cezaevinden çıktıktan sonra Nâzım'ın tekrar askere alınması gündeme geliyor. Trabzon'da sandalda boğulan TKP'liler ve Sabahattin Ali örneklerinden dolayı hep tedirgin. Kendisi de öldürüleceğini düşünüyor. Devlet ısrarla askere almak isteyince bir gece kaçıyor. Nâzım Hikmet'in yaşadıklarını, ona yapılanları görünce üzülmemek mümkün değil.

DEVLET, NÂZIM'IN YURT DIŞINA GİTTİĞİNİ BÜKREŞ RADYOSUNDAN ÖĞRENİYOR

Aslında çok naif bir insan Nâzım Hikmet. Her şeyi şeffaf. Attığı her adım takip ediliyor ve bunu bilerek yaşıyor. Nâzım, yurt dışına kaçışını son anda planlıyor ve kendisini takip eden polisler evinin önünde arabada uyurken kaçıyor. Devlet Nâzım'ın yurt dışına çıktığını Bükreş Radyosu'nun yaptığı yayınlara öğreniyor. İşin ilginç, Nâzım'ın yaşadığı şehir İstanbul ama Nâzım'ın yurt dışına gittiğini Ankara Valiliği, İstanbul'a bildiriyor.

'AYDINLARA YAPILAN ZULÜMLER NET BİÇİMDE GÖRÜLÜYOR'

Bütün bu soruşturmalar, gözaltılar, tutuklamalar sırasında aydınlara yapılan zulümler net biçimde görülüyor. Örneğin 1938'de, Donanma Komutanlığı'nın başlattığı "askeri isyana teşvik" soruşturması kapsamında Nâzım'ın Sultanahmet Tutukevi'nden alınarak Erkin gemisine götürülmesi olayı... Önce tuvalete, sonra sintine ambarına kapatıyorlar Nâzım'ı...

ÖNCE YURT DIŞINA ÇIKMASIN DİYE UĞRAŞILIYOR SONRA DÖNMESİN DİYE

Devlet, Nâzım'ın attığı her adımı takip ediyor. Önce

yurt dışına kaçmasın diye önlem almaya çalışıyor. Nâzım kaçtıktan sonra onu vatandaşlıktan çıkarıyor. Sonra bir haber alınıyor Nâzım'ın Türkiye'ye gelebileceği yönünde. Bu kez sınır kapılarına yazı gidiyor, Nâzım'ı ülkeye sokmayın diye. İronikolan önce yurt dışına gitmesin diye uğraşılıyor sonra dönmesin diye.

KOMÜNİZMİN K'SINDEN, 'K MASASI'

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında en önemli tehdit unsurlarından birisi, Sovyetler Birliği'nden yayılan komünizm akımı. Devlet, komünizmle mücadele çerçevesinde Emniyet teşkilatı içinde özel bir birim oluşturuyor. Adına da "K Masası" diyor. Komünizmin K'si... Bu yapı, bugüne kadar gelmiş durumda. Bugün sadece adı değişmiş. İstanbul Emniyetinde 10 yıl öncesine kadar K Masası vardı.

'DEVLETİN NEFESİ ENSESİNDE YAŞAMAK, HİÇ HOŞ OLMASA GEREK'

Bana en şaşırtıcı gelen unsurlardan biri de yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli işlerinden birinin Nâzım Hikmet gibi bir kişiye yönelik bu kadar yoğun takip yapmasıdır. O günün şartlarını da düşünüyorum, çok anlamsız geliyor bu bana. Devlet takibi çok açık yapıyor aslında. Takibin bilinmesini, tedirgin etmek açısından istiyor da olabilir. Sonuç itibarıyla devletin nefesi ensesinde yaşamak hiç hoş olmasa gerek.

'Komonist Masası'ndaki Nâzım Hikmet, Tolga Şardan, 368 syf., Doğan Kitap, 2019.

H. Selim Aan: 333 yıl 6 ay!

H. Selim Aan'ın "Bitmedi Daha..." başlıklı kitabı, bitmiş, tamamlanmış, köşeye çekilmiş bir hayattan arda kalanı içermediği gibi, hâlâ devam eden devrimci bir yaşamın 50 yıl içinde edindiği deneyimlerin en başta Türkiye Devrimci Hareketi'ne hediyesidir.

Tarih okuması yapmanın insanın aklını zorlayan bir paradoksu vardır. Tarih içindeki zamanlar, yerler, kişiler, olaylar ne olursa olsun olan bitenin tam aksine bir an içinde okunur. "Yazı 5 bin yıl önce icat oldu" cümlesini okuduğunuz an koca 5 bin yıllık tarih bir çırpıda geçiverir. Fazla değil yaşadığımız son 1 yılın muhasebesini yapmaya çalışsak, bu muhasebeyi birkaç günde bitirmek zorken, okurken 5 bin yıl bir saniyede gelip geçer. Ya da "II. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda 100 milyona yakın insan öldü" cümlesini okumanın, tanıdığımız tek bir insanı kaybetmenin acısı yanında nasıl da acımasız bir yanı var değil mi? Fakat tarih okuması -ve hatta yazması- ancak bu paradoks ile mümkün olabiliyor.

H. Selim Aan'ın Sel Yayıncılık'tan çıkan "Bitmedi Daha..." kitabını okurken tarihin bu paradoksu karşısında acizliğimi bir kez daha hissettim. Yazının başlığı bu acizliğin örneklerinden biri. 333 yıl 6 ay, H. Selim Aan'a 1980 öncesi sorumlu yazı işleri müdürlüğünden dolayı verilen hapis cezası.

Doğan Emrah Zıraman

Kitapta tarih paradoksuna dair acizliği gösteren nice bilgiler yanında bu bilgi ayrıntı gelebilir. Ancak okuyucu olarak kendi adıma bahsettiğim paradoksu kitapta en iyi gösteren bilgilerden birisiydi. Genç bir devrimciye sadece ve sadece sorumlu yazı işleri müdürü olduğu için gözünün yaşına bakmadan devletin verdiği bir ceza: 333 yıl 6 ay (üç yüz otuz üç yıl altı ay!)

Kitabı bitirdikten sonra kitap hakkında ne yazabilirim, nasıl tarif edebilirim kaygısı sardı. Kitapta, kapsadığı '68-80 dönemine ait o kadar ilginç bilgi, gözlem, detay, anı ve ayrıntı var ki, bir şeyler yazmak yerine insanın, en kolayını seçip "alın okuyun" diyesi geliyor. Ama bu kitap nasıl bir sorumluluk sonucu kaleme alınmışsa, ona dair yazmak da benzer bir sorumluluğu kendiliğinden zorunlu kılıyor.

Elbette anı türünde olan kitap hakkında, neredeyse her okuyanın kendi algısı kadar görüş olacaktır. Ancak kitabın yazım tarzının bu algı çokluğunu olumlu anlamda sınırlayan bir yapısı ve üslubu var. Açı'nın kendi ifadesi ile "zaman zaman atlama yaparak" kendi kişisel tarihi ile yaşadığı dönemin tarihi arasındaki ilişkiyi kurarak yazmış anılarını. Bu ilişkilendirmenin doğruluğuna dair tartışmalar elbette olacaktır. Ancak birey ile o bireyin yaşadığı tarihin bir kesiti arasında, özellikle tarihsel materyalist ilişki kurma ısrarı, benzer çalışmalar içinde kayda değer bir ayırım olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜRKİYE DEVRİMCİ HAREKETİ'NİN

Bununla birlikte kitap Türkiye Devrimci Hareketi'ne (TDH'ye) dair Marksist tarihçiliğin günümüzde bile hala emekleme aşamasında olduğunun da yeni bir göstergesidir. TDH'de tarih yazımı siyasetlerin sadece kendi bakış açılarına göre kendi tarihlerini yazması ile birlikte çoğunlukla da mücadele dışında kalmışların neredeyse küfür düzeyindeki anılarını yazma biçimlerinden oluşmaktadır. TDH'nin ve kişilerin tarihlerini derli toplu ele alan çalışmalarda son yıllarda bir artış gözükse bile bu çalışmalar sağdan soldan saksak bir düzineyi zor geçer. Kitap bu anlamda THD tarihinin en çalkantılı süreçlerine ışık tutan bilgileri içermesi bakımından da kayda değerdir.

Bu bağlamda, H. Selim Açı'nın "Bitmedi Daha..." başlıklı kitabı, bitmiş, tamamlanmış, köşeye çekilmiş bir hayattan arda kalanı içermediği gibi, hâlâ devam eden devrimci bir yaşamın 50 yıl içinde edindiği deneyimlerin en başta Türkiye Devrimci Hareketi'ne hediyesidir.

'H. Selim Açı'nın "Bitmedi Daha..." başlıklı kitabı, bitmiş, tamamlanmış, köşeye çekilmiş bir hayattan arda kalanı içermediği gibi, hâlâ devam eden devrimci bir yaşamın 50 yıl içinde edindiği deneyimlerin en başta Türkiye Devrimci Hareketi'ne hediyesidir.'

Yukarıdaki “hediyeye” ifadesinden yola çıkarak Açıan’ın yapıp ettikleri ile ‘ne muhteşem bir insan’ olduğunu söylemeyeceğim gibi kitapta da bunu arayacak olan olursa şimdiden böyle bir şey bulamayacağını belirtmek lazım. Açıan da herkes gibi bir insan. İçine doğduğu, yaşadığı toplumsal varlık koşulları ile şekillenen, değişen, dönüşen bilinci ile, yaşamına hem bireysel olarak kattıkları hem de katamadıkları ile tarihin ona verdikleri ve veremedikleri kadar bir insan. H. Selim Açıan’a bir değer atfedilecekse eğer, o değer onun kitapta döne döne göstermeye çalıştığı gibi birey-tarih ilişkisinin diyalektiği içinde verilebilir ancak. Daha azı veya fazlası, nereden bakılırsa bakılsın katıksız bir idealizm ve fetişizm olur ki Açıan böyle bir idealizm ve fetişizmden ne denli ürktüğünü, bundan ne denli kaçındığını satırlarında sıklıkla göstermekte, hissettirmektedir.

H. SELİM AÇIYAN’I FARKLI KILAN NEDİR?

Peki H. Selim Açıan’ı farklı kılan nedir?

Açıan kitabın önsözünde kişilerin bir nedenden dolayı devrimci enerjilerini kaybedebileceğini, vazgeçebileceğini söylerken böyle bir durumun bile kabul edilebilir olduğunun altını çizer. Bu kişilerle, tipolojiyle onları anlamaya çalışma dışında bir derdi yoktur Açıan’ın. Ancak Açıan’ın asıl derdi yıllarca kılını kıpırdatmayıp sonra birden bire kendi geçmişine küfrederek ortaya çıkanlar ve daha önemlisi 80’nin ağır yenilgisinin sorumluları olup hiç bir şey olmamış gibi “mücadeleye” devam edenlerdir. Bu nedenle Açıan’ın anıları 50 yılı aşan devrimci mücadele ısrarı, inatçılığı, yenilen ama ayağa kalkmasını bilen, kendisi de dahil, yaşamların da olduğunu, Nazım ifadesi ile “bu havalarda dövüşenlerin” de varlığını göstermektir. Kitabın en önemli farkı tam da burasıdır.

Kitabı bitirdiğimde kitaptan geriye kalanları üç kategoride özetleyebilirim: yoldaşlık, günah çıkarma/özeleştiri, tarihsel dönem ve süreç.

H. Selim Açıan’ın, ’68-80 dönemini anlattığı anılarında, yıllar sonrasında neredeyse kanlı bıçaklı olduğu bazı yoldaşlarına dair anlatımları iki düşünce uyandırdı bende. İlk olarak, Lenin’in “biz komünistler farklı kumaştan dokunmuş kişile-

riz” sözü kitabı okurken zihnimin bir köşesinde sürekli yanıp söndü. Komünist bireyler, farklı kişilik özelliklerine rağmen örgütlü olarak girdikleri sınıf mücadelesine yaptıkları katkılar ile tarihe de iz bırakırlar. Açıan, bu bağlamda, yıllar sonra tam tersi yerlerde konumlanmış olsalar da o dönemki yoldaşlarını, bugünkü duygu ve düşünceler ile değil, geçmişte birlikte bulunduğu dönemdeki duygu ve düşünceleri ile anlatmakta hem ısrar etmiş hem de bu konuda ciddi bir beceri göstermiştir.

Yoldaşlığa dair ikinci düşüncem de aslında birinci ile iç içe geçen bir düşünce. Diyalektiğin tek bir mutlağı vardır o da değişimin kendisidir. Bir dönem bir kişi veya siyaset ne kadar muazzam işler yaparsa yapsın donmaya başladığı an ya ters bir kutba ya da yaşama karşı felçli kalacak bir noktaya savrulur. Kitapta H. Selim Açıan’ın kendisine idol olarak gördüğü Aktan İnce’yi değerlendirdiği kısım birinciye, deli fişek devrimci bir yaşamdan hayata dair neredeyse hiçbir şey yapmamaya dönüşerek bu dünyadan göçüp giden Hacı Ilgar’ı anlattığı kısım da ikinciye tipik bir örnek. Açıan, anılarında, yollarının bir şekilde kesiştiği -yoldaşı olsun olmasın- pek çok insanı sadece kişilikleri ile değil tarihsel koşulları özellikle gözeterek ele almakta, bu ele alışı da özel bir titizlik göstermektedir.

BİR GÜNAH ÇIKARMA MI ÖZELEŞTİRİ Mİ?

Kitabı bitirdiğimde şu ikileme kaldım. Bu kitap bir günah çıkarma mı yoksa özeleştirisi mi? Cevabım her ikisi birden. Ancak ister günah çıkarma diyelim ister özeleştirisi, H. Selim Açıan’ın kitabının önemli bir farkı var. Kitapta bu iki kavramla ele alınabilecek birkaç konu (örneğin sol içi şiddet eleştirisi ve özeleştirisi bakımından TDKP’li iki devrimcinin öldürülmesi, THKO ile birleşme, ayrılık süreçleri) bu kitaptan çok daha önce örgütsel olarak karara bağlanmış ve kamuoyuna açıklanmış günah çıkarma/özeleştirisi konularıdır. Bu konuda Şubat Yayınları’ndan çıkan “Tarihimiz” kitabına bakılabilir.

Bu bağlamda H. Selim Açıan’ın günah çıkartmaları / özeleştireleri kimsenin bilmediği, bir anı kitabı adı altında fırsat bu fırsat denilerek araya sıkıştırılarak utangaç bir tavırla yapılmış işler değildir. Açıan’ın, yoldaşı ve eşi Oya Açıan’la ilişkisindeki, kendi ifadesiyle “feodal” bazı tutumları; THKO ile ayrılık döneminde örgütsel süreçlerin devreye sokulmasını engelleyen kişisel eksiklikleri de dahil kitaptaki tüm günah çıkarma/özeleştireler, tarihsel bağlamları içinde olup pek çok insanı şaşırtacak dürüstlüktedir.

Kitabın anlatımına dair tarihsel dönem ve süreç olarak tarif edebildiğim son kısım ise aslında dünya ve Türkiye tarihini içeren, başlı başına muazzam konuları, alanları, tartışmaları, pratikleri kapsamaktadır.

‘ H. Selim Açıan’ın günah çıkartmaları / özeleştireleri kimsenin bilmediği, bir anı kitabı adı altında fırsat bu fırsat denilerek araya sıkıştırılarak utangaç bir tavırla yapılmış işler değildir. Açıan’ın, yoldaşı ve eşi Oya Açıan’la ilişkisindeki, kendi ifadesiyle “feodal” bazı tutumları; THKO ile ayrılık döneminde örgütsel süreçlerin devreye sokulmasını engelleyen kişisel eksiklikleri de dahil kitaptaki tüm günah çıkarma/özeleştireler, tarihsel bağlamları içinde olup pek çok insanı şaşırtacak dürüstlüktedir.’

H. Selim Aan, Türkiye'ye girme fırsatları dahi olmadıkları için Mustafa Suphi TKP'sini de sayarsak, 1968'e kadar neredeyse kıpırtısız olan devrimci öncü probleminin tam ortasında kendi akranları gibi devrimci mücadeleye atılır. Deniz, Mahir, İbrahim gibi, tabiri caizse bıyığı yeni terlemiş, genç devrimciler devrim yapmak gibi muazzam bir eylem için yola çıktıklarında kendilerinden önceki devrimci kuşaklarla aralarında kocaman tarihsel bir boşlukla karşılaşıyorlar. '68'de devrimci mücadeleye atılan bu kuşak kendi yolunu kendisi açmak zorunda kalıyor. Öyle ki, '68'de ortaya çıkan siyasi hareketler, kişiler tüm devrimci coşkularına, adanmışlıklarına rağmen önce sola keskin bir kayış, 12 Mart ile de bir sağa keskin kayış yaşıyorlar. 12 Mart ile 12 Eylül arasındaki süreç ise 12 Mart öncesinin savuluşlarını takip ederek bir sağa bir sola kayışları içeren salınımlı bir dönem ve süreç olarak yaşıyor. (Not olarak yazayım:12 Eylül sonrası ise bu kayışların darbeden sonraki neredeyse minimum tezahürleri biçimde devam ediyor. Ama ağırlık sağa doğru bir kayış)

'68 ve 12 Mart'ın ortaya çıkardığı bu salınım '74-80 aralığında öyle bir noktaya varıyor ki, şimdiye kadar hiçbir yerde daha önce okumadığım bir günah çıkarma/özeleştiriyi yazıyor Aan. Onun ifadesiyle'74-80 aralığında TDH "değil kitlelere öncülük etmek, çoğu zaman kitlelerin peşine zor bela yetişen" legal illegal büyük küçük bir sürü siyasetten oluşuyor. '80 darbesinin ağır yenilgisinin tüm izleri de savruluşlarda aslında bu dönemde kendisini ayan beyan ortaya seriyor. H. Selim Açan bu savruluşları hem anılar bazında, hem de o döneme dair yaptığı analizlerle sunmaya, göstermeye çalışıyor.

Elbette savruluşlar sadece Türkiye'ye özgü nedenlerden kaynaklanmıyor. Dünya konjonktürünün etkilerini de kalın hatlarıyla kitapta göstermeye çalışıyor. Bu konjonktürün en başında Türkiye'deki sınıfsal dinamiklerin, en başta kapitalizmin, emperyalizme bağımlı olarak ciddi sarsıntılar geçirdiği bir dönem. Dünya ölçeğinde de son emperyalist paylaşım savaşının ortaya çıkardığı yeni kapitalist, emperyalist ilişkiler ağı var.

H. Selim Aan'ın "Bitmedi Daha..." kitabı devrimci mücadelede bir şekilde ısrar edenler ve daha önemlisi devrimci mücadeleye yeni başlayanlar için TDH tarihine bir başka pencereden bakabilme olanağı sağlıyor. Kitabı, TDH'de hala etkin ve egemen olan grupçu/benmerkezci bir yaklaşımla okumak, hatta ondan uzak durmak, kitaptan çok TDH'nin tarihine kayıtsızlık anlamına gelecektir.

H. Selim Aan

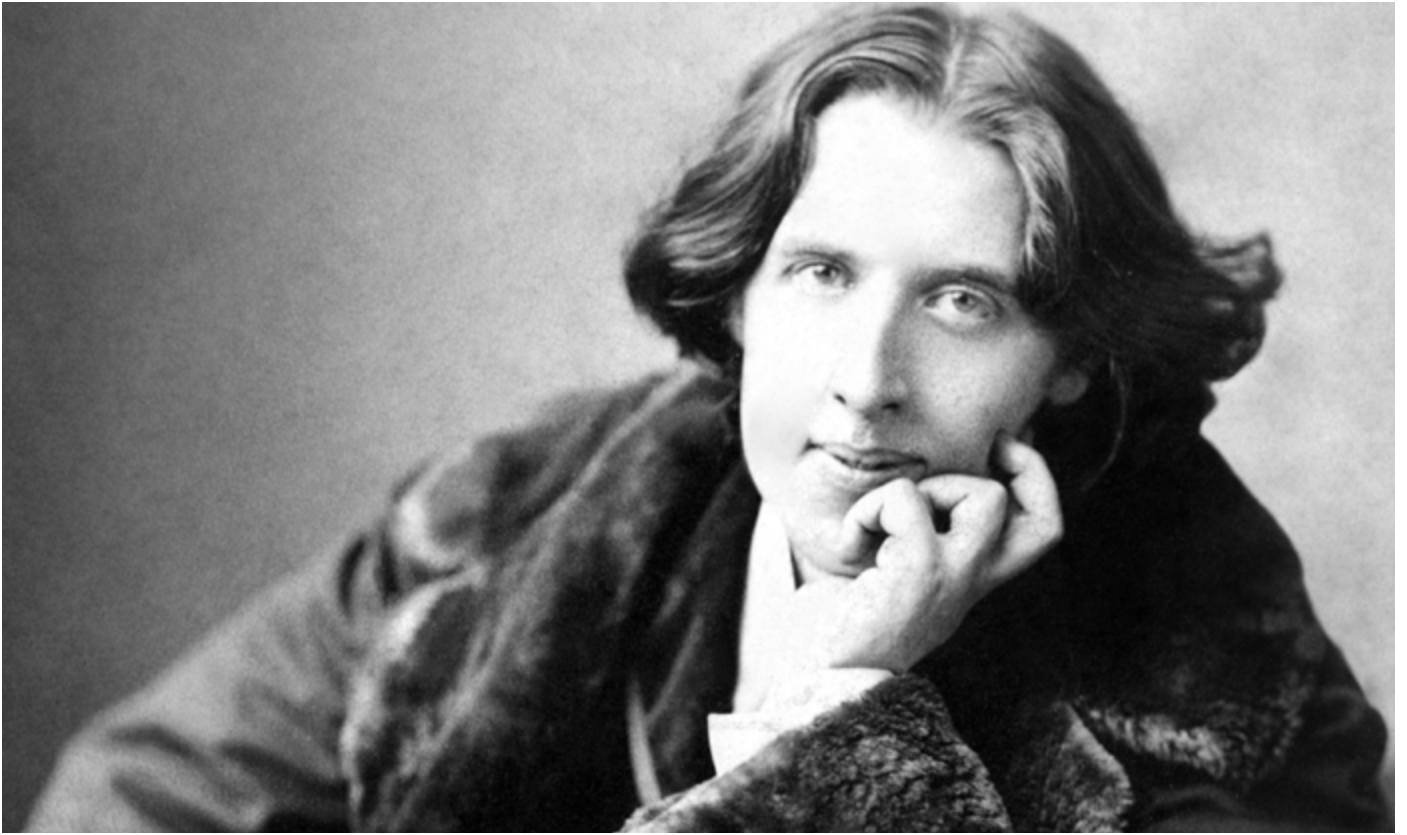
**"BİTMEDİ
DAHA..."**

*SEL

"Bitmedi Daha", H. Selim Aan, 272 syf., Sel Yayınları, 2019.

Oscar Wilde'in ironisi!

Kabaca baktığımızda oldukça dünyevîdir Oscar Wilde, temel meselesi tanrı değildir. İnsanlık hallerinin, insana yaraşmaz gördüğü çirkinliklerin ve varlığı birleştiren ilmeklerin peşindedir. Böyle olunca ahlâkı estetik süzgeçten geçiren ve sürekli güzeli anlatan masalların kırılğan süvarisi olma yazgısını da peşinen kabullenmiş olur. Yüz otuz yıl önce yayınlanan “Mutlu Prens ve Diğer Masallar” kitabının insanlığın en güzel miraslarından biri olmasını planlamamıştır elbette, daha yazarlığa yeni başladığı yıllarda çocukları da gözeterek, gönlünden ve aklından kopan en nadide parçaları bilinir kılmıştır.

Adnan Saraçoğlu

Okuduğum metinler arasında bir heykeli bu kadar yerinde konumlandırana rastlamamışım. Muhtemelen sağlığında yeterince yüceltilen yöneticinin öldükten sonra da heykeli aracılığıyla tebanın omuzunda yük olmaya devam etmesine alışmışız biz. Muhterem Oscar Wilde alışkanlığımızı iyisiyle değiştirmek üzere hamlesini yapıyor ve taşın üstünden sahte mücevheri söküp atıyor. Altındaki gerçek mücevher böylelikle ortaya çıkıyor. Ama paradoks burada başlıyor. Gerçek güzellik çoğu zaman farke dilmiyor. Biçimden soyunan öz, göze girmiyor, giremiyor. Kaba kurşun yığını sanılıp eritmeye çalışılıyor “teba” tarafından. Yüce yöneticinin yüce heykeli yıkılıyor, eritiliyor sona kalan, erimeyen, yok olmayan kalp için unutulmuş bir köşeye atılmak en uygun konum belliyor. Wilde'in kendine has sentezleri bu konum savaşlarında ortaya çıkıyor. Tepelerdeki altın varaklı heykel, dökümhanede eritilen kurşun, izbe yere atılan kalp, şehirdeki en

değerli şey olarak tanrı katına yükselen saf fedakârlık anıtı!

Kabaca baktığımızda oldukça dünyevîdir Oscar Wilde, temel meselesi tanrı değildir. İnsanlık hallerinin, insana yaşama göre göre gördüğü çirkinliklerin ve varlığı birleştiren ilmeklerin peşindedir. Böyle olunca ahlâkı estetik süzgeçten geçiren ve sürekli güzeli anlatan masalların kırılğan süvarisi olma yazgısını da peşinen kabullenmiş olur. Yüz otuz yıl önce yayınlanan “Mutlu Prens ve Diğer Masallar” kitabının insanlığın en güzel miraslarından biri olmasını planlamamıştır elbette, daha yazarığa yeni başladığı yıllarda çocukları da gözeterek, gönlünden ve aklından kopan en nadide parçaları bilinir kılmıştır.

Yukarıda değindiğim Mutlu Prens ile birlikte beş masal var kitapta. İlk baskısından bugüne korunan bir bütünlük. Mutlu Prens, Bülbül ile Gül, Bencil Dev, Vefalı Dost ve Olağanüstü Roket.

Fedakârlığın yanı sıra bencilik, umursamazlık ve ahmaklık, ana unsur diyebileceğimiz sevgi ekseninde anlamlandırılıyor. İnsanların çığ gözünün neyi nasıl tattığı, neye nasıl değer biçtiği, neyi nasıl yok ettiği bu mesellerle ortaya konuluyor. Kural buyurucu bir eda yok. Yer yer kuralların işe yaramayacağı, dünyanın böyle gelmiş böyle giden profilde olduğu da imleniyor sanki. Yasa ile yönetmenin değil de (nomokrasi) değil de sevgi ile yönetmenin (filokrasi) her anlamda “kazan-dıracağı” çözümünü de sunuyor masalçı.

SEVGİ PAYLAŞILIR VE ÇOĞALIR

Sevgi paylaşılır ve çoğalır: Mutlu Prens, ayakları dibine konan kırlangıç ile dost olur. Kırlangıç duygularına derman olmayan sazlıktan kaçarcasına uçarken epeyce bencildir. Mutlu Prens heykel olmadan önce gamsız bir yöneticiyken şatafatlı duvarların arasında epeyce esirdir. Mutlu Prens hayattayken bir adım ötesini göremeyecek kadar kördür. Heykel olduğunda şehrin tepesindeki konumu gereği keskin görüşe sahip olur. Acıları, yoksulluğu, muhtaç insanları görür ve kırlangıca ricacı olur. Kırlangıç, sıcaklara göçüp bencil sevdalara kanat çırpıp gittikçe bağlandığı Mutlu Prens’in havarisi olur adeta, kışı soğuğu ve ölümü kucaklamak pahasına. “Güçlü olanlar zayıf ve mecalsizdir Tanrı katında, devenin iğne deliğinden geçmesine bağlıdır Tanrı Krallığına kabul edilmeleri. Oysa düşkünler, yoksullar, ezilenler en şatafatlı misafirleri olacak Tanrı’nın!” İncil öğretisine uygun olarak uyarladığım satırlar gömülüdür masalın son satırlarına. Güzelliğin yitip gitmemesi tanrısal müdahaleye bağlıdır Wilde’in satırlarında. Toplumunu düzeltmek için tanrısal konumdaki yönetici heykeline, göç etmeyip kendinden geçen kırlangıca ihtiyaç duymuştur Wilde.

‘Sevgi paylaşılır ve çoğalır: Mutlu Prens, ayakları dibine konan kırlangıç ile dost olur. Kırlangıç duygularına derman olmayan sazlıktan kaçarcasına uçarken epeyce bencildir. Mutlu Prens heykel olmadan önce gamsız bir yöneticiyken şatafatlı duvarların arasında epeyce esirdir. Mutlu Prens hayattayken bir adım ötesini göremeyecek kadar kördür. Heykel olduğunda şehrin tepesindeki konumu gereği keskin görüşe sahip olur. Acıları, yoksulluğu, muhtaç insanları görür ve kırlangıca ricacı olur. Kırlangıç, sıcaklara göçüp bencil sevdalara kanat çırpıp gittikçe bağlandığı Mutlu Prens’in havarisi olur adeta, kışı soğuğu ve ölümü kucaklamak pahasına.’

'Wilde'in masal sonu dokunuşları çok güçlü ve masalın anayasası konumundadır. İnsanî alanı Tanrısal alanla birleştirir. Küçük aciz çocuğu Mesih İsa'ya, eğlenme, oyun alanı olan bahçeyi Tanrısal lütufgâha dönüştürür. Sevgi ve fedakârlık adına kutsal olanı işaret eder.'

KOMŞUNU SEV!

Sevgi paylaşılmazsa ne olur? Vefalı Dost masalında Hans'ın başına gelenler sorumlusunun cevabıdır. Komşunu sev! Mutlu Prens tebasını komşusu yerine koyup (tüm şehirden sorumludur) iyiliğini şehrin en ücrasına taşırken, fakir Hans, komşusu zengin değirmenci için varını yoğunu feda eder. Şehrin yükü nedir ki; gözleri mümkünü yok doymayan, bencillik abidesi değirmencinininki yanında! Değirmenci ister, Hans verir. Değirmenci buyurur, Hans itaat eder. Değirmenci korkutur, Hans kendisini tüketir... Hans öldüğünde bile yas tutan, "kaybı" büyük olan, mağdur olan değirmencinin ta kendisidir. Değirmencinin yüzüzlüğü ve ahlaksızlığını, Wilde, mizah yüklü satırlarında, okurun duygusal taşkınlığını dindirip, aklı soruşturmasını güdüleyecek kıvamda sunar. Sevgi zehirlenmesi yaşayan Hans'a benzeyip, akıl tutulması yaşamamıza izin vermez kıymetli masalcı.

USTA İŞİ ALEGORİ

Tanrısal fedakârlık nedir? Bencil Dev masalında etkili ve usta işi alegoriyle karşılaşıyoruz. Çocukları bahçesine sokmayan bencil bir dev. Dev uzaklarda olsa ve bahçeyle işi olmasa da bahçeye girmekten korkan çocuklar. Zamanı gelse de bir türlü bahçeye uğramayan bahar. Olanları anlamayan dev, ruha dolan nağmeler ve bahar kokuları duyunca şaşkınlıkla yönelir bahçeye. Çocukların oynadığı yere gelir bahar. Saf neşeye, tertemiz kalplerin cirit attığı, sevgi dağıttığı bahçeye. Bir tek, köşede kalmış, küçücük bir çocuğun ürkekçe beklediği yerde nöbet tutar kış. Dev bencilliğini anlar çocuğa yardım edip onu ağaca çıkarır. Neşesiz zerre bile kalmamıştır ortalıkta. Zaman geçer dev vaktiyle kendisinden korkan çocukların yanına gelir ve o küçük çocuğu sorar. Kimse tanımaz küçüğü, nedir, kimin nesidir bilinmez. Derken çiçekleri bir başka meyveleri bir hoş ağacı görür dev yakınlaşınca küçüğü tanır. Ancak ellerinde ayaklarında yaralar. Kim bu kadar acımasız olabilir? "Bunlar sevgi yaraları. Sen bahçende oynamama izin vermiştin. Şimdi sen benim bahçeme, cennete geleceksin" cevabını alır. Wilde'in masal sonu dokunuşları çok güçlü ve masalın anayasası konumundadır. İnsanî alanı Tanrısal alanla birleştirir. Küçük aciz çocuğu Mesih İsa'ya, eğlenme, oyun alanı olan bahçeyi Tanrısal lütufgâha dönüştürür. Sevgi ve fedakârlık adına kutsal olanı işaret eder.

Ahmak aşıktan köy olur mu, peki ya kasaba? Wilde'in büyük bir yazar büyük bir masalcı olduğunu, iki ayrı hatta anlattığı iki fedakârlık durumundan, okura sağ gösterip sol vurmasından, ahmak öğrencinin anlık tatmin arayışı yüzünden feda edilen candan anlıyoruz. Bir kırmızı güle aşkım! Bir dansa hayatım! Kitaplarda yazılanı düzünden okuyup anlayan, lafızcı

budalanın teki, hem felsefeden olur hem aşktan! Edebiyatın gizli özne olduğu masalda öğrencinin isteğini duyup onu gerçek aşık sanıp canından oluncaya kadar didinip duran bülbül geliyor dile. Doğanın dili yalansız dolansız ya insanları da öyle biliyor bülbül. Gülü kanıyla suluyor ve aşıklara layık hâle getiriyor. Nedir bilmiyor öğrencinin ve maşukenin anlık heyecanlar borsasında çalıştıklarını. Değersiz bulunan gülü hırsıyla heba ediyor. Aslında heba olan kendisinden haberi bile olmuyor.

Bencilik kadar büyük bir aşk var mı? Kendini feda edişi ironisi yüksek bir masalda işliyor Wilde. Empatiye, aşka, fedakârlığa en azından bunların algılanma biçimine bu nitelikte bir eleştiri getirilmemiştir. İnsanları, hayvanları parmak ısırtacak yetkinlikte kullanıp Tanrısal olanla ilişkilendirdikten sonra, nesnelere en gösterişlisi havai fişekleri duygusal yozlaşmanın analizini yapmak için seferber ediyor masalcımız. “Başkalarını düşünmelisiniz yani beni, ben şahsen hep öyle yaparım ve başkalarından da bunu beklerim” diyor havai fişek. Aristokrasi eleştirisi mi dersiniz, insana dair kalan son sahil çılgılık mı? Gündüz vakti siz ne kadar doğrultsanız o kadar eğriyor muktedirler güzel kavramları, aslında güzelliğin ta kendisini. Prensesler mutlu olsun diye patlamalı havai fişekler, ölen kuşlar mı? Aman boşver! Mezarlıkları heybetli olmalı kralların, ölen köleler mi? Köle diyorum köle, ölecek tabii! Bir de ölmeden önce övünür yanındakine “gördün mü taşıdığım kayayı?” diye. Havai fişek bunların hepsini dile getiriyor: “şöyle patlayacağım böyle ışık saçacağım prensler prensesler için en havai fişek ben olacağım” diye. Fedakârlığının ahmak ıslatan gözyaşlarıyla ıslandığından “şerefelenemiyor” asil bir fişek olarak! Kimsenin görmediği duymadığı bir anda infilak ediyor, hiçbir zaman anlamayacağı güzelim gökyüzüne yükselerek.

Beş muhteşem masalı, beş duygudaşlık denemesini, beş estetik zirveyi, kutsalın beş görünümünü yüz otuz yıl sonra yeniden bizlerle buluşturan İletişim Yayınları'nın başarılı bir editörlük sınavı verdiğini söyleyebilirim. Başarılı illüstratör Seda Mit'in kapak çalışmasında azizlerin arkasında yükselen sarı hale hem prensi yüceltiyor, hem de insanlık yurdunun güvencesi olan güneşi temsil ediyor. Soluk renkler arasında kıpkırmızı gül bakışları kendisine kilitliyor. Mütevazı önsözde Oscar Wilde ve masalları okura biraz daha tanış hale getiriliyor. Orijinal baskıda yer alan Walter Crane ve Jacomb Hood'a ait illüstrasyonlar kitabın klasik kimliğini hatırlatıyor. Sonda yer alan sözlükte çocuk okurların zorlandığı kelime ve kavramlar açıklanıyor.

Yetişkinler için yozlaşan dünyada nefes alma imkânı, çocuklar için koca bir dünyayı, insanı, kutsalı soluma tecrübesi.

Mutlu Prens, Oscar Wilde, çev: Murat İnce, illüstratörler: Walter Crane, Jacomb Hood, 90 syf., İletişim Yayınları, 2018.

Toprak... Artık kokusu bile yok!

Geçtiğimiz günlerde Kolektif Kitap tarafından, Orçun Türkay çevirisiyle basılan, Bruno Latour'un "Rota 'Politikada Yönümüzü Nasıl Bulacağız?'" adlı kitabı iklim sorunlarına, toprağın giderek yok oluşuna dikkat çekiyor. Latour'un polemiççi bir üslupla okura seslendiği metin, ekolojik siyaset, sosyalizm ve ekolojinin neden ortaklık kurmadığı, akılcılık, pozitivizm, modernleştirme, küreselleşme, yerelcilik, ilericilik, gericilik gibi kavramları tartışıp, sorunlu bulduğu yönlerini eleştirerek, bize politikada yeni bir yön bulmanın zaruretini hatırlatıyor.

Emek Erez

Toprak Neolitik Dönem insanının hayvan ile birlikte evcilleştirerek mülk edindiği şey. Ozanların “benim sadık yârim” olarak tanımladıkları, mitolojik ve dini metinlerin insanın hamuru olarak gördükleri madde. Yağmur sonrası kokusunu duyuramayacak kadar tükenmekte olan, doğanın en önemli parçalarından. Peki, artık mülk edinecek toprak bile kalmıyorsa, insan türünün icatları, bilimsel kavrayışları, deneyleri, kimyasal materyalleri, modernleşmenin ortaya çıkardığı sorunlar, dünya siyasetinin iki yüzlü politikaları, dünyanın türlerinin basacak zemine muhtaç hâle gelmesine neden oluyorsa? Böyle bir durumda, topraktan geldiğimizi kabul etsek bile, gidecek toprak kalmadıysa ne yapacağız? Sorumlu kim?

Geçtiğimiz günlerde Kolektif Kitap tarafından, Orçun Türkay çevirisiyle basılan, Bruno Latour’un “Rota ‘Politikada Yönmüzü Nasıl Bulacağız?’” adlı kitabı, yukarıdaki soruları sormamıza vesile olurken, iklim sorunlarına, toprağın giderek yok oluşuna dikkat çekiyor. Latour’un polemikçi bir üslupla okura seslendiği metin, ekolojik siyaset, sosyalizm ve ekolojinin neden ortaklık kuramadığı, akılcılık, pozitivizm, modernleştirme, küreselleşme, yerelcilik, ilerencilik, gericilik gibi kavramları tartışıp, sorunlu bulduğu yönlerini eleştirerek, bize politikada yeni bir yön bulmanın zaruretini hatırlatıyor.

BAŞKA ŞEYLER DÜŞÜNMENİN ZAMANI

Latour’a göre; geçmiş tüm politik, bilimsel, felsefi kavrayışlarımızı etkileyecek bir durum ile karşı karşıyayız. Artık ayağımızı basacak bir zeminden bile yoksun kalabileceğimiz bir dünyanın içindeyiz. Örneğin küreselleşme diyebilmek için Küre’ye ihtiyaç var ama artık bu söylemi dillendirmek anlamsız çünkü bu ideali gerçekleştirecek bir Küre yok. Ona göre; politikacılar ve seçkinler bunu çok önceden fark etti ve bu nedenle sadece kendilerini kurtaracak politikalara el verdiler ve böylece onlara inanan kitlelere ihanet ettiler. Böyle bir durumda seçkinler dışında kalanların, sömürülenlerin, göçmenlerin yapabileceği şey kimlerle bir arada yaşayacağına karar vermek, nereye gideceğiz nasıl yaşayacağız sorusunu sormak belki de. Bundan dolayı Latour, dünya siyasetinin seçkinler dışında kalanlara yaşam hakkı tanımayan politikalarını deşifre etmeye çalışıyor, yeni imkânlar üzerine düşünüyor, okuru da tartışmanın içine çekiyor çünkü onun bahsettikleri herkesi ilgilendiriyor, insan türünü ortaklaştırabilecek bir noktada duruyor. Latour, kitap boyunca bugüne kadar dünya politikasına yön vermiş kavramların, ideolojilerin hatasını, neden artık bizim için bir anlam ifade edemeyeceklerini sorguluyor. Son yıllarda dünyada popülizmin yükselişi olarak tanımlanan durumun nedenleri üzerinde dururken, Trump gibi liderlere oy verenlerin hissettiklerini de anlamaya

‘Örneğin küreselleşme diyebilmek için Küre’ye ihtiyaç var ama artık bu söylemi dillendirmek anlamsız çünkü bu ideali gerçekleştirecek bir Küre yok. Ona göre; politikacılar ve seçkinler bunu çok önceden fark etti ve bu nedenle sadece kendilerini kurtaracak politikalara el verdiler ve böylece onlara inanan kitlelere ihanet ettiler. Böyle bir durumda seçkinler dışında kalanların, sömürülenlerin, göçmenlerin yapabileceği şey kimlerle bir arada yaşayacağına karar vermek, nereye gideceğiz nasıl yaşayacağız sorusunu sormak belki de. ’

çalışıyor. Bir bakıma yazar politik teoriye yeni bir bakış kazandırmaya çalışıyor çünkü şimdiye kadar denediklerimiz bize çıkış sağlamadıysa başka şeyler düşünmenin zamanı geldi.

İKLİM ANLAŞMASINDAN ÇEKİLMEK NE ANLAMA GELİYOR?

Latour'a göre, Trump'ın 1 Haziran 2017'de Paris İklim anlaşmasından çekilmesinin söylediği çok şey var, bu bir yandan iklim krizini inkâr etmek anlamına geliyor, diğer yandan Amerika'nın şu mesajını taşıyor: "Biz Amerikalılar sizinle aynı dünyaya ait değiliz. Sizin tehlike altında olabilir, bizimki olmayacak." Böylece ortak dünya reddedilmiş oluyor çünkü bu söylem dünyanın geri kalanını dışlıyor, ayrıca şu fark edilmiş görünüyor, zaten dünyada tüm insanlara yetecek kadar yer kalmadı.

Bu nedenle önceden küreselleşme, sınırların kalktığı bir dünya övgüsü yapılırken ki -bu da çoğu zaman gerçekliği yansıtmıyor, sadece politik bir söylem olarak günü kurtarıyordu- şimdi sadece kendi alanını koruma derdi var. Bu yeni bir durumda değil. Latour'a göre zaten yönetici sınıflar 1980'li yıllardan itibaren bunu kavramışlardı ve yönetmekten ziyade kendilerine sığınak bulma çabasına girmişlerdi. Trump'ın sığınmacıların geçişine izin vermesi ve kitlelerin desteğini almasının da bununla ilişkili olduğunu düşünüyor yazar. Bunun şöyle bir mesajı var: "Tarihimizin sizinkiyle ortak bir noktası olmayacak; cehenneme kadar yolunuz var."

TOPRAK SUYUNU ÇEKİYOR

Latour, tüm bu bahsettiklerimizin, göçmenlere karşı oluşan hareketlerin dünyadaki 'toprak mevhumunun yapısının değişmesi' ile ilişkili olduğunu düşünüyor. Çünkü dünyasallaşmanın düşlediği toprak suyunu çekiyor. Bunun öncelikle göre daha büyük bir kriz olmasının başka nedenleri de var, keşfedilecek, ele geçirilecek, sömürülecek yer kalmadı. İnsanı bekleyen şey göç çünkü kriz genelle yayıldı bu nedenle ortak kaderimiz: yurtsuzluk. Artık sorun kendilerine 'modernleştirici' misyonu biçmiş olanları da kapsıyor. Modernleştirmenin öznesi olan, 'kendilerine medeniyet götürülen' halklar yurtsuzluğu, haklarının gasp edilmesini deneyimlemişlerdi, diğerleri henüz yeni tecrübe ettikleri bir durum ile karşı karşıyalar bu nedenle panik seviyeleri daha yüksek. Üzerine düşününce Latour'un tespitleri dünyada ırkçılığın yükselmesini, göçmenlere yönelik ayrımcı politikaların nedenlerini de

'Modernleştirmenin öznesi olan, 'kendilerine medeniyet götürülen' halklar yurtsuzluğu, haklarının gasp edilmesini deneyimlemişlerdi, diğerleri henüz yeni tecrübe ettikleri bir durum ile karşı karşıyalar bu nedenle panik seviyeleri daha yüksek. Üzerine düşününce Latour'un tespitleri dünyada ırkçılığın yükselmesini, göçmenlere yönelik ayrımcı politikaların nedenlerini de anlamamızı sağlıyor. 'Popülizmin yükselişi' adı verilen ki yazara göre adı tamamen yanlış biçimde konan -ulus devletin telaşla eski koruyuculuğuna dönme arzusu- da böylece anlaşılır oluyor.'

'Doğaya dair olan genellikle ana akım siyaset içerisinde yer bulamadı. Son yıllarda biraz değişmiş gibi görünse de hâlâ ekoloji ana gündem olamıyor. Ve bu da iklim gibi dünyanın tamamını ilgilendiren bir meselenin bile inkâr edilmesinin önemli sebeplerinden. Bir çok konuda olduğu gibi bu konuda da dünya siyaseti ortaklaşamadı. Ve biz ortak olanı kaybettikçe aslında dünyayı kaybediyoruz, toprağı kaybediyoruz, türleri kaybediyoruz.'

anlamamızı sağlıyor. 'Popülizmin yükselişi' adı verilen ki yazara göre adı tamamen yanlış biçimde konan -ulus devletin telaşla eski koruyuculuğuna dönme arzusu- da böylece anlaşılır oluyor.

Yazara göre, kesin bir şey var ki o da: "herkes evrensel anlamda paylaşılacak bir uzamın, içinde yaşanabilir bir toprağın eksikliğiyle" karşı karşıya. Yazar bu nedenle

bugüne kadar konuştuğumuz-evrenselcilik, küreselleşme, yerelcilik gibi- üzerine yüzlerce teori geliştirdiğimiz, okuduğumuz, yazdığımız konuların çok da geçerliliği kalmadığından dem vuruyor. Ona göre: "Sizden doğayı korumanız istendiğinde başka -sıkıntıdan esniyorsunuz-, yurdunuzu korumanız istendiğinde başka -anında- harekete geçiyorsunuz, duyguların devreye girdiğini fark ettiniz mi?" Latour'a hak vermek gerekiyor. Bugüne kadar ekolojist politikalar ana akım siyaset tarafından genellikle 'esneyerek' karşılandı oysa yurdunu savunma söylemi genellikle karşılık buldu, yurt bir şekilde duygusal, kişinin aidiyeti ile ilişkili bir kelime iken doğa daha uzağa konumlandı. Bu belki de insanın doğadan kopuk, onu sadece yararlanabileceği bir nesne olarak görmesinin sonucuydu. Ama işte yazarın deyimiyle; "ayağınızın altındaki zemin çekilirse, anında zeminle ilgilenmeniz gerektiğini anlarsınız."

EKOLOJİK SİYASET NEDEN ÇÖZÜM SUNMADI?

Latour, ekolojik siyasetin neden çevre sorunlarını toplumsal bir sorun olarak ortaya koyamadığına, bu konuda sol politikaların eksiğine de değiniyor. Ona göre: "Yeşil partiler her yerde kalıntı partiler olarak kaldı. Ne yapacaklarını asla bilemediler. Doğa sorunları konusunda çağrı yaptıklarında, geleneksel partiler insanların çıkarları adına onlara karşı çıktı. Yeşil partiler 'toplumsal sorunlar'la ilgili yaptıkları çağrılarındaysa aynı geleneksel partiler onlara: 'siz niye burnunuzu sokuyorsunuz' diye sordular." Yazara hak vermemek elde değil çünkü gerçekten de ekolojistler, doğa ve insanın eşit ilişki biçimine önem veren siyasetler, genellikle yukarıdan bir dille, alaycı yaklaşımlarla karşılaştılar. Sanki çevre sorunları insan türünü kapsamıyormuşçasına dışlandılar, partinin bir kolu olmanın ötesine geçemediler. Doğaya dair olan genellikle ana akım siyaset içerisinde yer bulamadı. Son yıllarda biraz değişmiş gibi görünse de hâlâ ekoloji ana gündem olamıyor. Ve bu da iklim gibi dünyanın tamamını ilgilendiren bir meselenin bile inkâr edilme-

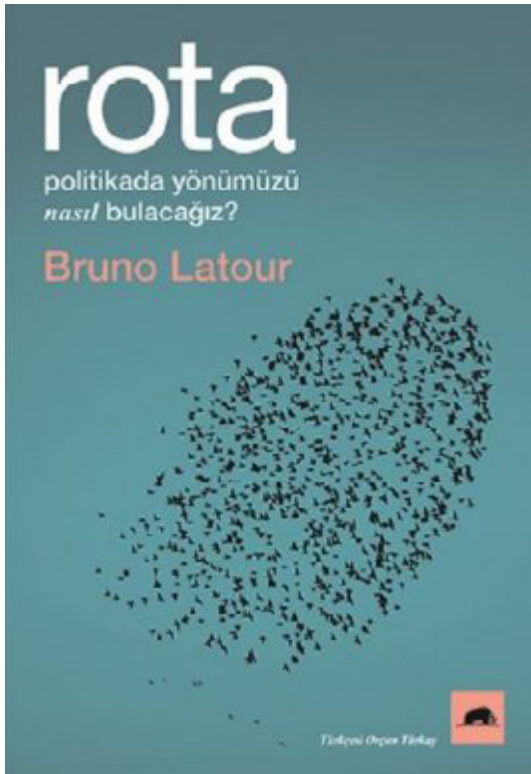
sinin önemli sebeplerinden. Bir çok konuda olduğu gibi bu konuda da dünya siyaseti ortaklaşamadı. Ve biz ortak olanı kaybettikçe aslında dünyayı kaybediyoruz, toprağı kaybediyoruz, türleri kaybediyoruz.

BİZDEN ÇALINAN ORTAK DÜNYA İÇİN

Bruno Latour, “Rota ‘Politikada Yönümüzü Nasıl Bulacağız?’” adlı kitabında iklim anlaşmasını reddetmenin aslında ne ifade ettiğini tartışıyor. Ve görüyoruz ki bu konu aslında dünya siyasetinin, bugüne kadar konuştuğumuz pek çok meselenin kalbinde duruyor. Bu nedenle de kimse yazarın eleştirisinden kurtulamıyor. Ona göre, Jeopolitik bir tarihin ortasında duruyoruz. Yurdum kelimesindeki iyelik eki artık ‘malın’ sahibi olan otoriteye işaret ediyor.

Latour’un metni, dünya siyasetinin gündemine pek giremeyen, sınırlı olarak tartışılan, sadece konuyu dert eden küçük çevrelerin direnmek için çabaladıkları bir meseleyi güncel kılmaya çalışıyor. Ama gösterdiği bir şey var ki biz politikacıların, seçkinlerin bu konulara duyarsız olduklarını düşünürken, onlar çoktan kendimizi nasıl kurtarıyoruz derdine düşmüşler. Bu nedenle yazar kendince çıkış yolu bulmaya çalışıyor, bizden çalınan ortak dünya için elimizi taşın altına koymamız gerektiğini hatırlatıyor bu da bir yandan dünyasallaşmayı, diğer yandan toprağı bağlanmayı gerektiriyor birbirine zıt gibi görünen bir durum olsa da Latour’un bu konuda söyledikleri üzerine düşünmeye değer.

Bana kalırsa bu kitap için Adorno’nun, “sapandan başlayıp, megaton bombasına uzanan” diye adlandırdığı sürecin enine boyuna sorgulanması diyebiliriz. Ve bu sorgulama, güncel siyasetin içerisinde kaybolup gittiğimiz bugünlerde daha önemli sorunlarımız var demek için bir sebep sunuyor.

Rota-Politikada Yönümüzü Nasıl Bulacağız? Bruno Latour, çev: Orçun Türkay, 128 syf., Kolektif Kitap, 2019.

Topraktaki adamın izleri

Murat Kahraman'ın "Bitmeyen Veda" romanı, halkın çektiği acıya karşı çıkan devrimcileri konu ediniyor. Onlar için kendi rahatlarından, ailelerinden, hatta aşklarından vazgeçen insanların mücadelesine odaklanıyor.

Acılar da insanlar kadar eskidir bu dünyada. Yoksulluğun, ayrımcılığın gün be gün arttığı günümüz toplumunda, daha evinizden çıkar çıkmaz karşılaştığınız herhangi bir insanın yüzünden bile okuyabilirsiniz bunu. Tabii bakmayı değil, görmeyi bilmek lazım, çünkü dil konuşamasa dahi küçücük bir bakış her şeyi anlatabilir. İşte o bakışın sırrına ermek maharet ister ve ancak mahir olanlar buna karşı çıkacak cesarete sahiptir.

Murat Kahraman'ın Bitmeyen Veda'sı da, halkın çektiği acıya karşı çıkan devrimcileri konu ediniyor. Onlar için kendi rahatlarından, ailelerinden, hatta aşklarından vazgeçen insanların mücadelesine odaklanıyor. Yeni bir dünya yaratmak için verilen bu mücadelede karşılaşılan zorlukları oldukça gerçekçi şekilde yansıtırken, yoldaşlığı ve dayanışmayı da gözler önüne sermekten çekinmiyor.

Süleyman Turna

'Cemal ve Şahin isimli iki gerillanın, bu katliamın faillerinden olan Çino'yu aramasıyla başlıyor roman. Küçük bir soruşturmanın ardından da kolaylıkla buluyorlar. Bitmeyen Veda'nın tavrı işte burada ortaya çıkıyor. Yani polisiye matematik kullanarak, türlü merak öğeleri içinde, suçluyu bulabilecekler mi, meselesiyle hiç uğraşmıyor. Onun derdi, bulduktan sonra n'olacağıyla alakalı.'

"Sizi gördüğüm, tanıdığım ve yaşadığım gibi yazdım," diye başlıyor ithaf cümlesi.

Kahraman'ın bu tutumu, romana belgeselci bir hava katıyor. Gerek karakterlerinin oluşumu, gerekse mekanların yapısı son derece gerçekçi. En küçük ayrıntılardan, en büyük kararlara kadar... Bitmeyen Veda, çırılçıplak bir romana dönüşüyor böylelikle. Öyle ki, okurken karşılaştığınız kimi acılardan, gözyaşlarından ve haykırışlardan kaçma olanağınız olmuyor. Kahraman, hepsini ilmek ilmek işliyor ve okurun elini tutarak, onu sarsıcı bir gezintiye sürüklüyor.

Tabii devrimci mücadeleden bahsedilirken, yaşanan çatışma sadece devletle ve diğer örgütlerle sınırlı kalmıyor. Karakterlerin içsel çatışmaları da, en az silahlı mücadele kadar önemli bir yerde duruyor. Maruz kalınan türlü katliama, haksızlığa ve zorbalığa rağmen insan kalmaya çalışmak öyle kolay iş değil. Hele düşmanın bile onurunu düşünmek...

1993'ÜN ACISI

Bitmeyen Veda, Sivas Katliamı sonrasında yaşanan Barasor (Başbağlar) Katliamı'nı merkeze alarak, yaşanan bir dizi olayın etrafında dönüyor. Otuz üç sivil insanın sorgusuz sualsiz öldürülmeleri, iki yüze yakın evin, kamu binalarının kundaklanması ve kana bulanmış toprakları anlatıyor. Bu olayla beraber örgütler arası çatışmaları ayrıntılı şekilde işlerken, civardaki halkın tutumunu da unutmuyor.

Kahraman'ın kalemi, yüreği mi demeli, acı yüklü. Okuru masa başından kaldırıp, o köyde öldürülen insanların ortasına savuruyor. Onların çığlıklarını, kurşun seslerini kulaklarınızı kapasanız dahi duyuyorsunuz. Kaçıp kurtulmak istiyorsunuz, ama devam eden cümleler, kurşundan beter şekilde canınızı acıtmayı sürdürüyor.

Cemal ve Şahin isimli iki gerillanın, bu katliamın faillerinden olan Çino'yu aramasıyla başlıyor roman. Küçük bir soruşturmanın ardından da kolaylıkla buluyorlar. Bitmeyen Veda'nın tavrı işte burada ortaya çıkıyor. Yani polisiye matematik kullanarak, türlü merak öğeleri içinde, suçluyu bulabilecekler mi, meselesiyle hiç uğraşmıyor. Onun derdi, bulduktan sonra n'olacağıyla alakalı.

"Neden sorusuna cevap almak istiyorum Şahin'im. Neden o masum insanları katlettiler? Neden?"

Cemal'in bu sorusu, romanın belirleyen cümlesi olup çıkıyor. Yoksa Çino'yu halk mahkemesinde yargılayıp, infaz etmek için

kolay kısmı. “Neden?” diye soruyor Cemal. Sinirini yuta yuta, neden, diye soruyor. O köyde katledilenler arasında kendi ailesinin de olduğunu öğreniyoruz sonra.

İNTİKAM MI, YOKSA ADALET Mİ?

Romanın diğer bir sorusu da işte bu. Barasor Katliamı sadece Erzincan’da gerçekleşmiyor. Aynı zamanda Cemal’in bağrında da yaşanıyor. Haliyle bu soruya yanıt bulmak öyle kolay olmuyor. Her ne kadar devrimci ahlakla aksi iddia edilse de, Cemal’in içten içe bir kine bulandığını hissediyoruz, ama o kendini tutmayı biliyor. Çok bunalınca da yoldaşlarıyla dertleşiyor.

Bitmeyen Veda bir katliamın peşi sıra ilerlerken, devrimcilerin halkla kurduğu ilişkiyi de gözden kaçırmıyor. Gece vakti yollara düştüğü vakitlerde, ara ara çeşitli ailelere konuk oluyorlar. Konuk ne kelime, adeta evlat gibi karşılanıyorlar. Hemen sofralar kuruluyor, karınca kararınca ortaya seriliyor. Banyoları hazırlanıyor, yatakları seriliyor, ama onlar el ayak çekilince sessizce yola koyuluyorlar. Bilen bilir, vedalaşmak öyle kolay iş değildir vesselam...

“Yüzyıllardır başkasının hazırladığı oyuna kol kaldırıyoruz kızım. Bize ait olmayan bir oyuna giriyoruz. Ama hep kaybeden ve acı çeken biz oluyoruz.”

Bitmeyen Veda’nın en samimi kısımlarından biriye, halkın iki arada bir derede kalma meselesi. Bölgede yaşanan güç savaşı fazlasıyla yoğun ve yıpratıcı. Mal mülk bir yana, yaşanan can kayıpları ortada. Silahların ve sloganların gölgesinde geçen günlerde, onların alın terlerinden gayrı bir şeyleri yok. Bu da yetmezmiş gibi; ölümler, telef olan hayvanlar, boşaltılan köyler cabası.

İşin ilginç tarafı, bu zulme ortak olanlarsa tanıdık yüzler. Korkutucu canavarlar, kötü kalpli cadılar yok bu masalın içinde. Köyün zengini var söz gelimi. Aşiretin reisi var. Kibirine yenik düşen kimseler, gözü paradan başkasını görmeyen zavallılar var ve onların köleleri. Diğer bir değişle, iş dönüp dolaşıp yine bildik meselelerde düğümleniyor: Yoksulun yoksula uyguladığı şiddet en gaddarca olanıdır...

*“Yangınımı söndürün diyorum.
Su getiren olmuyor.
İki kızım arkama sığınmış
ben ölmek için yalvarıyorum*

‘Çakmak’ın Diana Vreeland’tan aktardığı bu cümle aslında çok şey söylüyor. Gerçekten yaşadığımız toplumun günlük havasının kıyafetlere yansımaları bize politik anlamda bile bir şeyler söyleyebilir. Örneğin; son yıllarda moda sektöründe artan Osmanlı motifli defilelerin içinde bulunduğumuz dönemin havasından bağımsız olduğunu söyleyebilir miyiz? Kısacası, moda aslında yaşamın farklı parçalarına dair bize tartışma sağlayabilecek bir alan.’

*ölüm arzumu kabul eden olmuyor.
İki dağgüvercinim itiraz ediyor
itirazı duyan olmuyor.
Kızlarıma dokunuyorlar
kızlarıma dokunmayın lo!
Sadece beni öldürün yezitoğlu yezitler!
diyorum.
Emrime uyan olmuyor.
Yetişin komşular
biz ölüyoruz
diyorum.
Çağrımıza gelen olmuyor.”*

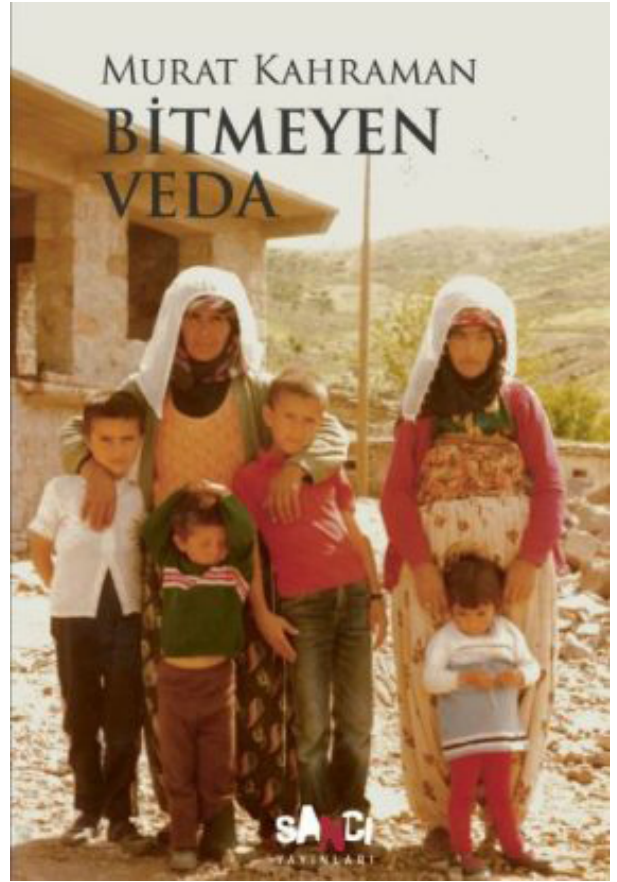
Bu haliyle Cemal'in yazdığı şiir, Barasor Katliamı'ndan daha büyük anlamlara tekabül ediyor aslında. “Savaşın da bir ahlakı vardır” diyor. “Yazıktır” diyor. “Etmeyin” diyor. Ama kimselere duyuramıyor...

HER ŞEYE RAĞMEN

Bitmeyen Veda bir yönüyle İbrahim Kaypakkaya'lardan, Mahir Çayan'lardan, Deniz Gezmiş'lerden günümüze dek gelen devrimci mücadele kültürünün günümüzdeki halini imlerken, bir yönüyle de halkın çılgılığı olup bağırıyor. Onlarla beraber acı çekiyor. Onlarla beraber direnişe omuz veriyor.

Kahraman, elini korkak alıştırmıyor. Toplumsal travmalarımızı bütün çıplaklığıyla işlerken; yoldaşlık kavramını, dayanışmayı ve yepyeni bir dünya inancını hep diri tutuyor. Zaten bunların toplamı da insan ediyor.

Bitmeyen Veda'nın, bir gün biteceği umuduyla...

Bitmeyen Veda, Murat Kahraman, syf. 400, Sancı Yayınları, 2019.

ETKİNLİK

MADDE 22

01 Mart 2019

Saat: 20:30

Çevre Tiyatrosu,
İstanbul

DON KIŞOT'UM BEN

15 Mart 2019

Saat: 20:30

UNIQ Hall,
İstanbul

KING PRESENTS : STEVE AOKI

16 Mart 2019

Saat: 20:00

Volkswagen Arena,
İstanbul

YÜZYÜZEYKEN KONUŞURUZ

07 Nisan 2019

Saat: 19:00

Bostancı Gösteri Merkezi,
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Wilhelm Schmid

Kendiyle Dost Olmak

Hayatı Nasıl Kolaylaştırır?

Kendiyle Dost Olmak

Yazar: **Wilhelm Schmid**Çevirmen: **Tanıl Bora**Yayınevi: **İletişim Yayınları**Baskı Sayısı : **1. Basım**Sayfa Sayısı : **79**

KANT'IN SİYASET FELSEFESİ ÜZERİNE DERSLER

Seçme Eserler

8

HANNAH ARENDT

Derleyen ve Yorumlayan
Ronald Beiner

Ƙant'ın Siyaset Felsefesi Üzerine Dersler

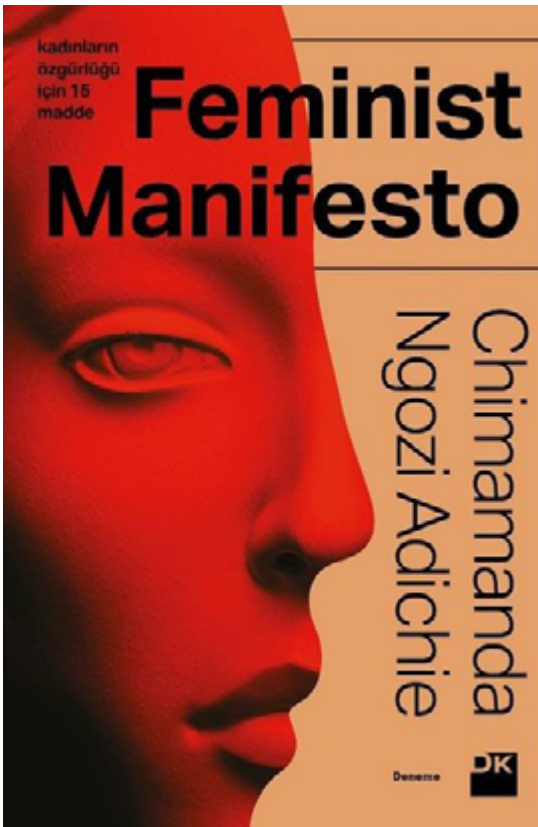
Yazar: **Hannah Arendt**Derleyen: **Ronald Beiner**Çevirmen: **Devrim Sezer, İsmail İlgar**Yayınevi: **İletişim Yayınları**Baskı Sayısı: **1. Basım**Sayfa Sayısı: **264**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Derde Deva Randevu

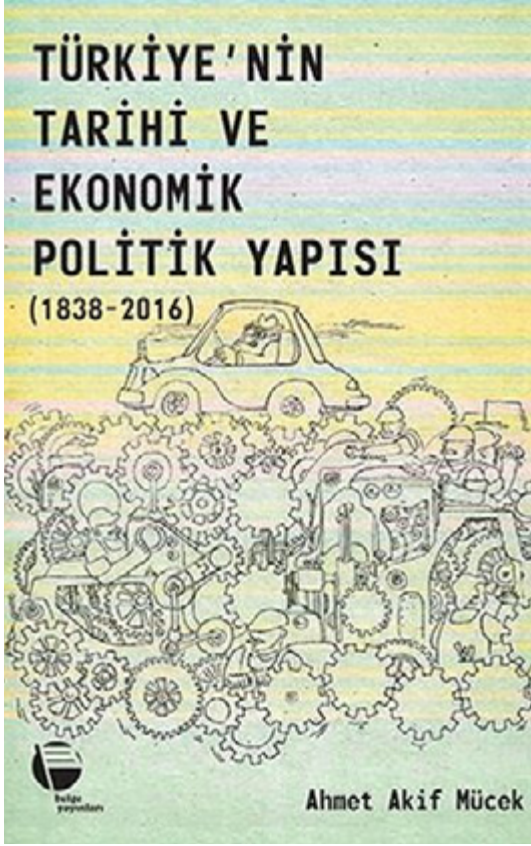
Yazar: **Murat Menteş**
Çevirmen: **Tanıl Bora**
Yayınevi: **April Yayıncılık**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **120**

Feminist Manifesto

Yazar: **Chimamanda Ngozi Adichie**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **128**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Türkiye'nin Tarihi ve Ekonomik Politik Yapısı 1838-2016

Yazar: Ahmet Akif Mücek

Yayınevi: Belge Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 560

Komşu

Yazar: Can Göknil

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Baskı Sayısı: 1. Basım

Sayfa Sayısı: 40

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Dağ Yolunda Karanlık Birikiyor

Yazar: Hüseyin Kıran

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 80

Neşriyat-1 Müsiki:Osmanlı Müziğini Okumak Seti-2 Cilt

Yazar: Gönül Paçacı Tunçay

Yayınevi: VakıfBank Kültür Yayınları

Baskı Sayısı: 1. Basım

Sayfa Sayısı: 1020

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Bir Ömür Nasıl Yaşanır?

Yazar: İlber Ortaylı
Yayınevi: Kronik Kitap
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 288

Cezeri'nin Olağanüstü Makineleri

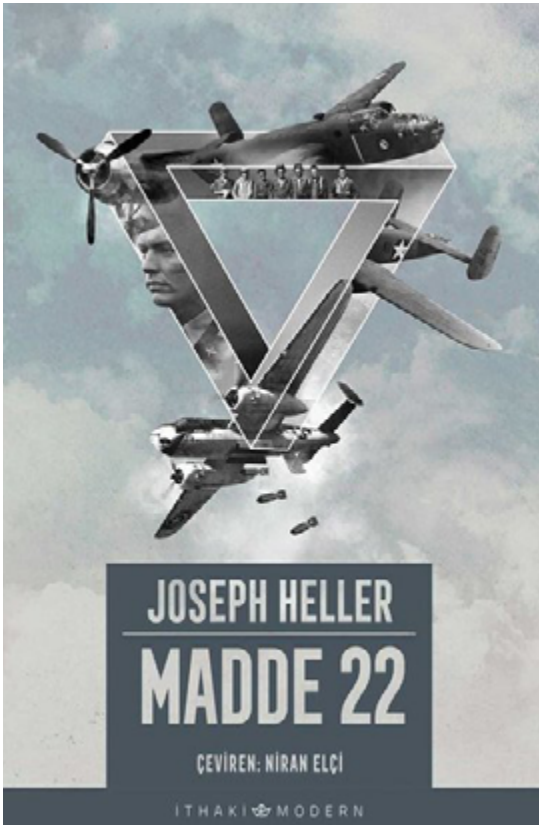
Yazar: Durmuş Çalışkan
Yayınevi: Babil Kitap
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 336

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Kurmacanın Kıyıları

Yazar: **Janques Ranciere**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **184**

Madde 22

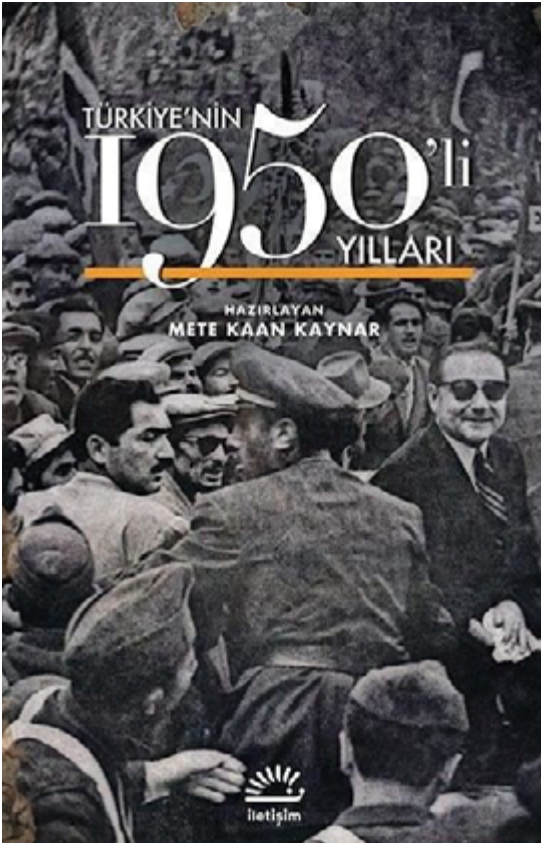
Yazar: **Joseph Heller**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **608**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Dil Hakkı - Azınlık Dilleri ve Çokdilli Yaşam

Yazar: Uta Loeckx
 Çevirmen: Yakup Coşar
 Yayınevi: Dipnot Yayınları
 Baskı Sayısı : 1. Basım
 Sayfa Sayısı : 272

Türkiye'nin 1950'li Yılları

Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar
 Yayınevi: İletişim Yayınları
 Baskı Sayısı: 1. Basım
 Sayfa Sayısı: 740

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Kentin Suretleri: Mekan ve Görsel Politika

Yazar: **Bülent Batuman**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **212**

Parola 555K: Bir Başkaldırının Sıradışı Öyküsü

Yazar: **Bülent Ulus**
Yayınevi: **Kor Kitap**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **264**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Sokakta Siren Sesleri

Yazar: **Adrian McKinty**
 Çevirmen: **İbrahim Yıldız**
 Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **362**

Göç Kimlik Alevilik

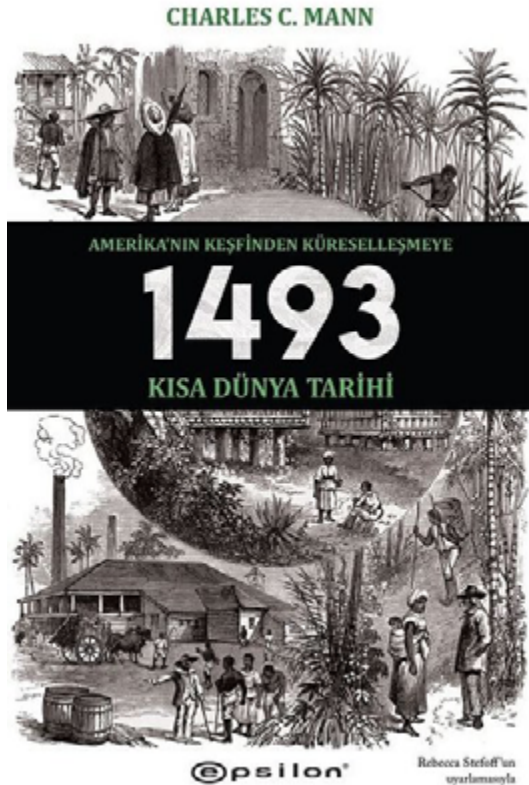
Yazar: **Cemal Salman**
 Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **414**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Süreyya'nın Saatleri

Yazar: Kerem Görkem
Yayınevi: İthaki Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 222

1493-Amerika'nın Keşfinden Küreselleşmeye Kısa Dünya Tarihi

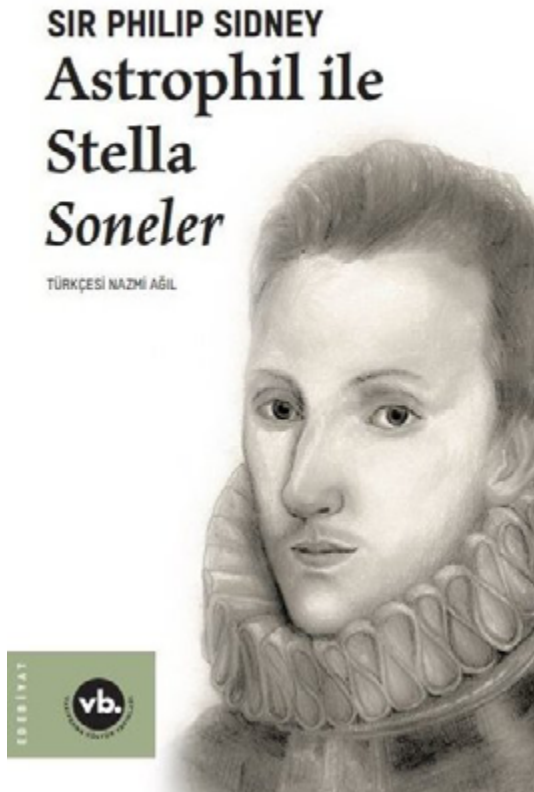
Yazar: Charles C. Mann
Yayınevi: Epsilon Yayınevi
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 333

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Erdem Peşinde Bir Ahlak Teorisi Çalışması

Yazar: Alasdair MacIntyre
 Çevirmen: Muttalip Özcan
 Yayınevi: VakıfBank Kültür Yayınları
 Baskı Sayısı : 1. Basım
 Sayfa Sayısı : 568

Astrophil ile Stella Soneler

Yazar: Sir Philip Sidney
 Çevirmen: Nazmi Ağıl
 Yayınevi: VakıfBank Kültür Yayınları
 Baskı Sayısı: 1. Basım
 Sayfa Sayısı: 240

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

ŞEYDA TALUK

SEÇİM
NASIL
KAZANILIR?

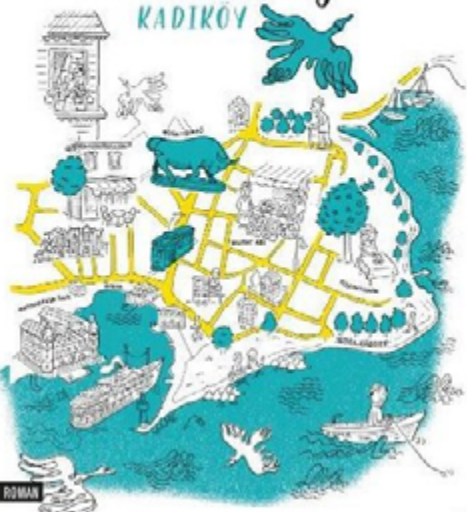
Seçim Nasıl Kazanılır?

Yazar: Şeyda Taluk
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 224

MARIO LEVİ

Bir Cuma Rüzgârı

KADIKÖY

RÖMAN

GÖRDÜKLERİMİZ GÖREMEDİKLERİMİZ -1-

§

Bir Cuma Rüzgârı Kadıköy

Yazar: Mario Levi
Yayınevi: Everest Yayınları
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 247

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

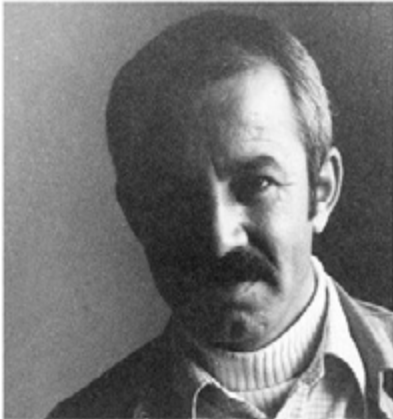
Cam Tavşan-Bir Hıdırellez Günü

Yazar: **Berfin Sıla Kepez**
Yayınevi: **Elma Yayınevi**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **40**

SEVGİLİ ERDAL

ERDAL ÖZ'E MEKTUPLAR

1. CİLT

Yayına Hazırlayan: **SELİM BEKTAŞ**

can
sağday

Sevgili Erdal-Erdal Öz'e Mektuplar

Yazar: **Kolektif**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **416**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Müzik Üzerine

Yazar: Ahmet Say
Yayınevi: Kor Kitap
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 176

Kırk Yamalı Ayna-Yetişkin için Masallar

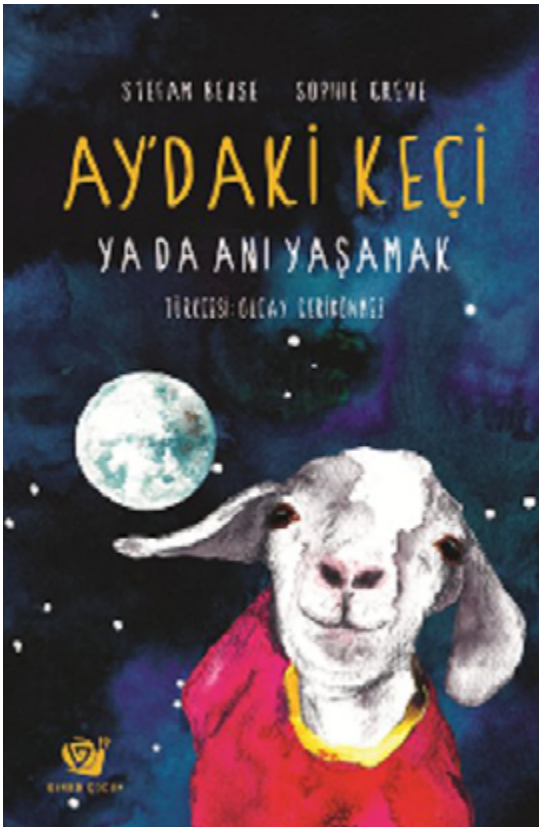
Yazar: Melek Özlem Sezer
Yayınevi: Kor Kitap
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 232

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Poz

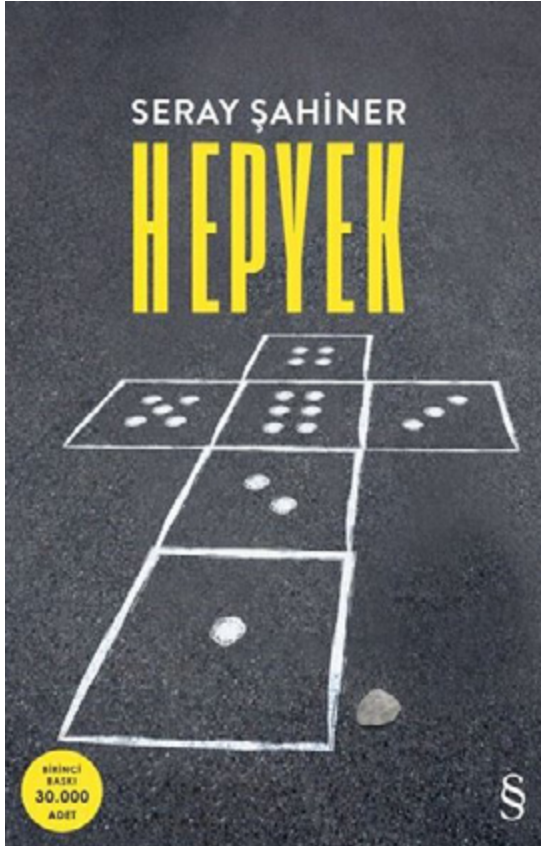
Yazar: **Banu Özyürek**
 Yayınevi: **Everest Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **136**

Ay'daki Keçi ya da Anı Yaşamak

Yazar: **Stefan Beuse**
 Yayınevi: **Ginko Bilim**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **80**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Hepye

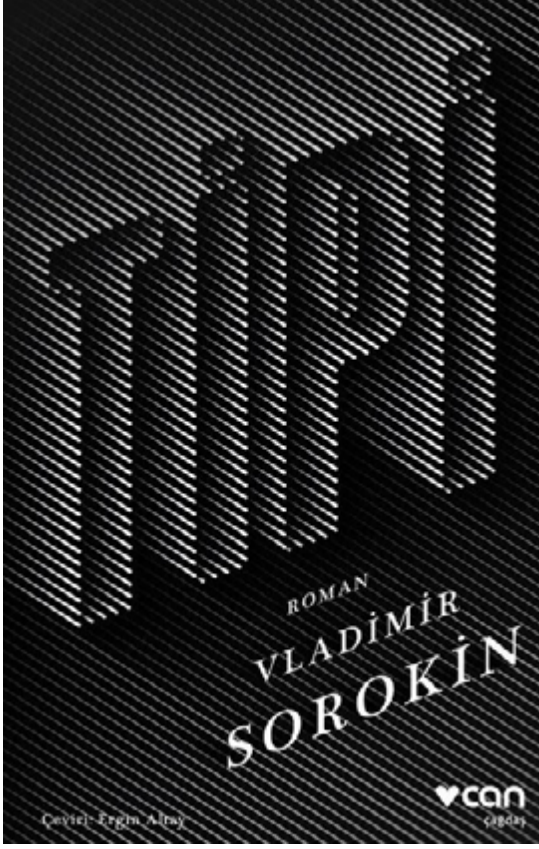
Yazar: Seray Şahiner
Yayınevi: Everest Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 164

Babam Şimdi Çok Uzaklarda

Yazar: Necati Güngör
Yayınevi: Günışığı Kitaplığı
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 112

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

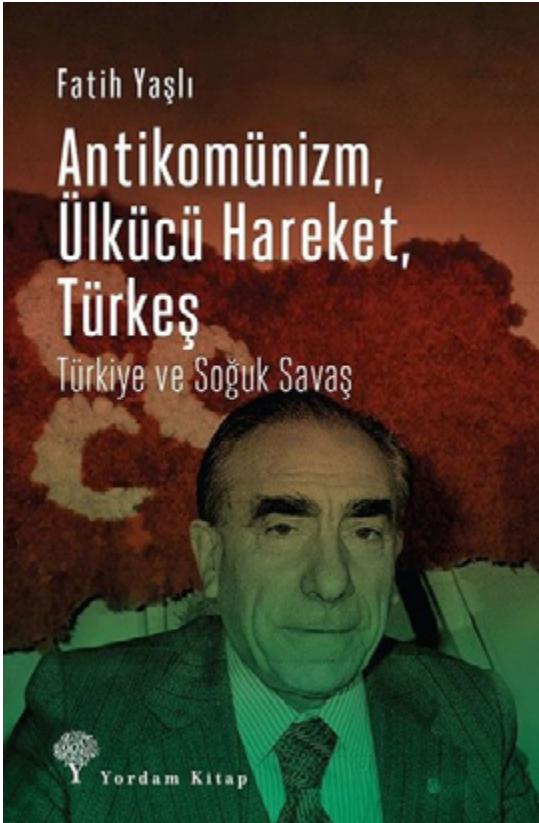
Tipi

Yazar: Vladimir Sorokin

Yayınevi: Can Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 200

Antikomünizm Ülkücü Hareket Türkiye

Yazar: Fatih Yaşlı

Yayınevi: Yordam Kitap

Baskı Sayısı 1. Basım

Sayfa Sayısı: 426

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

2. Kürk Mantolu Madonna

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

3. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

4. Bir İdam Mahkumunun Son Günü

Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

5. Kuyucaklı Yusuf

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

6. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

7. Satranç

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

8. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki

9. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

10. Suç ve Ceza

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Yayınları

11. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

12. Bir Çöküşün Öyküsü

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

13. Körlük

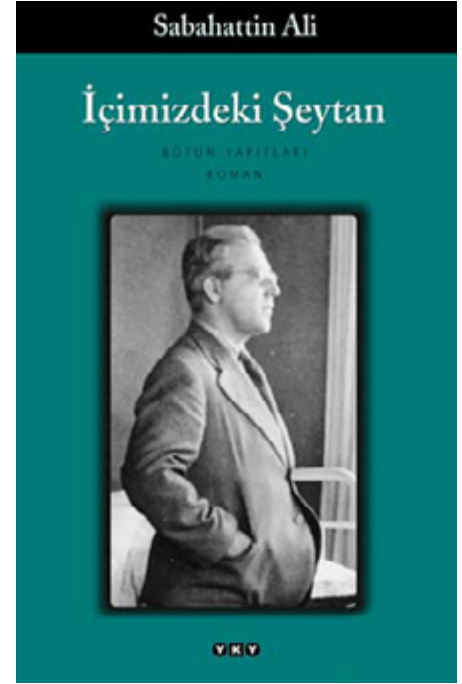
Jose Saramago, Kırmızı Kedi Yayınları

14. Sineklerin Tanrısı

William Golding , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT DIŐI****1. Momo**

Michael Ende, Pegasus Yayınları

2. Metastaz

Barış Pehlivan , Barış TerkoĐlu, Kırmızı Kedi

3. Tüfek, Mikrop ve Çelik

Jared Diamond, Pegasus Yayınları

4. Hayat Cesurlara Torpil Geçer

Bircan Yıldırım, Destek Yayınları

5. Mustafa Kemal

Yılmaz Özdil, Kırmızı Kedi

6. Hayatım

Kazım Karabekir, Kronik Kitap

7. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı

Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap

8. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde

Aidin Salih, Yitik Şifa

9. Öğretmenim Bir Bakar Mısınız? - Öğretmen'in Gücü Üzerine

Doğan CüceloĐlu, Final Kültür Sanat Yayınları

10. Kalbin Temizse Hikayen Mutlu Biter

Hakan Mengüç, Destek Yayınları

11. İyi Hissetmek

David Burns, Psikonet Yayınları

12. Vazgeçebilmek

Guy Finley, Destek Yayınları

13. Gazi Mustafa Kemal Atatürk

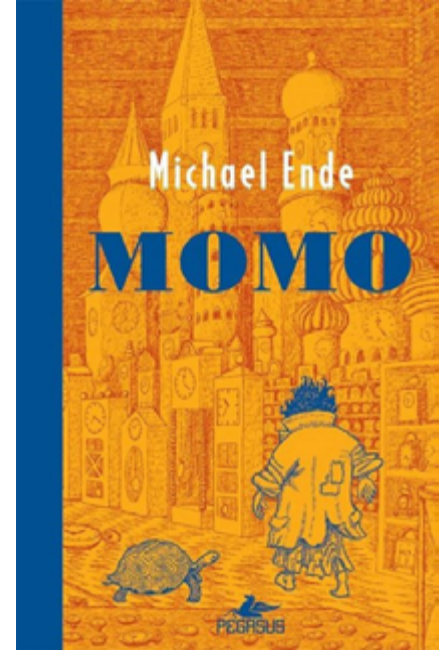
İlber Ortaylı, Kronik Kitap

14. Bağırmayan Anneler

Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

15. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

gazete duvaR. 'dan oku

4.

[İsim isim, fotoğraf fotoğraf: En az 1923 işçi hayatını kaybetti!](#)

18.

[Her popülizm faşizm midir?](#)

21.

[Komonist Masası'ndaki Nâzım Hikmet](#)

26.

[H. Selim Açıan: 333 yıl 6 ay!](#)

31.

[Oscar Wilde'in ironisi!](#)

35.

[Toprak... Artık kokusu bile yok!](#)

40.

[Topraktaki adamın izleri](#)

